

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Budapestissä olevan lähetyksen raportti n:o 1.

v. a. Ainaihotaja Nyypsonen

2/4-1936

Salainen.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 2 päivänä huhtikuuta 1936.

N:o 679.

1/345 Val.

36.

7/4-36

Herra Ministeri,

5 027

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra
Ministeri, Budapestin-lähetystön
raportin n:o 1, jonka nimikkeenä on :

Rooman konferenssi.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

J. Myyrynen
v.a. Asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

A. Hackzell.

Helsinki.

Budapesti ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Budapesti ssa 2 p:nä huhti kuuta 1936.

1 / 1936 Pal. 8 - 36.

7/4.36

Asia: Rooman konferenssi.

5 027

Noin kuukausi sitten, kun Euroopan sensatiolehdistö jo kertoi Itävallan liukuvan pienen ententen puolelle, tuli yhtäkkiä kutsu Mussolinilta Itävallan ja Unkarin hallituksien pää- ja ulkoministereille saapua Roomaan konferenssiin. Unkarissa tämä vaikutti helpottavasti, sillä täällä oli kaikesta huolimatta ollut hermostuneisuutta Hodžan matkojen johdosta. Kun Schuschnigg ja Berger-Waldenegg sitten saapuivat Budapestiin neuvottelemaan tulevassa konferenssissa esiintyvistä kysymyksistä, niin kävi selville, että pelko Itävallan siirtymisestä toiseen leiriin oli ollut turha. Ministerien kokouksen jälkeen julkaistussa kommunikassa todettiin molempien maiden hallitusten täydellinen yksimielisyys sekä poliittisiin että taloudellisiin kysymyksiin nähden.

Symboolina tälle yksimielisyydelle oli Unkarin ja Itävallan ministerien yhteinen matka Roomaan. Kuten lehdistöstä on esiinkäynyt oli vastaanotto Roomassa mitä sydämellisillä ja ne päivät, maaliskuun 22 - 25, jotka vietettiin Roomassa olivat keskeytymätöntä juhlaa. Että tulokset olivat asianomaisille jo ennestään suurin piirtein tunnetut, se käy esille Gömbösin ja Kányan täältä lähtiessä lehdistölle antamista selityksistä.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

UE 2: A 4.

1 liite.

Niissä alleviivattiin nimittäin Rooman sopimuksen tärkeyttä ja sen tuottamia etuja niinä kahtena vuotena, jolloin se on ollut voimassa, ja viitattiin sopimuksen syventämismahdollisuuksiin.

Ja kuitenkin, kun Rooman kolme uutta pöytäkirjaa /kts. liite/ julkaistiin, herättivät ne suurta huomiota täällä. Kaikesta huolimatta ei oltu odotettu näin pitkälle meneviä päätöksiä. Itse asiassa merkitsee uusi sopimus kuitenkin vain entisen olotilan kehitystä eikä sen muutosta. Kolmen vallan yhteistyöstä johtuneet suotuisat tulokset todetaan ensi pöytäkirjassa ja päätetään seurata edelleenkin vuoden 1934 pöytäkirjain henkeä. Samalla vahvistettiin yhteistoiminnan muoto ja se oli uutta. Päätettiin nimittäin perustaa pysyvä, ulkoministerien muodostama neuvotteluelin, jonka tulee kokoontua aina, kun valtiollinen tilanne sitä vaatii, sopimaan yhteisestä kannanotosta esiintyviin kysymyksiin nähden. Vuoden 1934 pöytäkirjain neuvottelu-määräystä on siis laajennettu ja järjestelmällistetty, ja yhteistointa sopimuspuolien välillä on tehty entistään läheisemmäksi ja kiinteämmäksi. Näin ollen voi sanoa, että Rooman kokouksen tuloksena oli uuden valtioryhmän juhlallinen julistaminen, ryhmän, joka kuitenkin jo kauan oli ollut olemassa.

Yhtenä tärkeimmistä kysymyksistä Roomassa oli Tona-
van laakson järjestely. Siellä allekirjoitettu pöytäkirja
n:o 2 sisältää määräyksen, etteivät osaaottavat vallat saa
ryhtyä mihinkään tärkeisiin neuvotteluihin muiden valtojen

kanssa ilman edelläkäypää sopimusta toisten osapuolten kanssa. Tämä tarkoittaa nähtävästi juuri Tonavankysymystä, joka on Italialle yhtä tärkeä kuin kahdelle muulle sopimusvallalle. Näille on jätetty mahdollisuus vain kaksipuolisten taloudellisten sopimusten tekemiseen naapuriensa kanssa.

Tosin Itävalta ja Unkari nyt ovat joutuneet Italian vanaveteen, joka suurvaltana on tietysti johtava ryhmän ulkopolitiikkaa, mutta toisaalta Unkari on saavuttanut varmempaa tukea kuin ennen vaarallisessa asemassaan ja Itävallassa on Anschluss-vaara toistaiseksi vältetty. Tosin julistettiin Roomassa juhlallisesti, ettei uusi valtioryhmä ollut tarkoitettu mitään valtaa vastaan muodostetuksi, mutta selvää on, että se merkitsee patoa Saksalle sen pyrkimyksissä Tonavan laaksoon päin. Mutta toisaalta siitä on Saksalle hyötyäkin, koska se on vastapainona Slovakiassa rakennetuista ja bolshevikien käytettävissä olevista sotilaslentoasemista johtuvalle vaaralle. Myöskin Sovietille ja pienelle ententelle siis uusi sopimus on ollut sangen epämieluisa.

Keskustelin Rooman konferenssista juuri Ulkoasiainministeriön lehdistöjaoston apulaispäällikön kanssa ja hän lausui sen aikaansaamisesta seuraavaa: Aiheena ei ollut loppujen lopuksi niin paljon Hodžan matkat kuin Mussolinin pyrkimys saada tukea edes joltakin suunnalta, vaikkakin pienten kansain taholta Euroopassa ja hänen halunsa osoittaa

maailmalle, että hän aikoo näytellä osaa omassa maanosassaan kin. Konferenssi kutsuttiin nimittäin koolle aikana, jolloin Italia oli yksin jätettynä istuen syytettyjen penkillä Genevessä muiden maiden esiintyessä tuomareina. Italian vaikutusvallan heiketessä Saksan vahvistui suhteellisesti Tonavan laaksossa ja lähinnä Itävallassa. Tällöin katsoi Titulescu ajan sopivaksi ryhtyä puuhiin Sovietin päättämiseksi Keski-Eurooppaan Italian sijalle, muka Itävallan itsenäisyyden taakajana. Tämä oli vaara, jonka suuruuden Mussolini käsitti ja jota hän pelkäsi enemmän kuin Saksan taholta uhkaavaa, ja sentakia Mussolini ryhtyi konferenssin pitoon osoittaakseen, että hänen vaikutusvaltansa yhä oli entisellään. Locarno-sopimuksen jouduttua nyttemmin arvottomaksi ja Saksan jouduttua vuorostaan syytetyn asemaan, Italian asema on yhtäkkiä muuttunut, eikä se enää tarvitse tukea, koska kaikki koettavat saada sitä puolelleen uudessa konfliktissa. Pari kuukautta sitten oli tilanne kuitenkin aivan toinen.

Saadakseni lähempiä tietoja Rooman konferenssin kulusta kävin Ulkoasiainministeriön poliittisen osaston päällikön parooni Bessenyein puheilla, joka oli ulkoministeri Kányan mukana Roomassa. Herra Bessenyei sanoi voivansa antaa hyvin vähän uusia tietoja, koska kaikki mitä Roomassa tapahtui, käy niin selvästi esille pöytäkirjoista, ettei edes oltu katsottu olevan syytä julkaista kommunikoa kokouksesta. Mitä kokouksen aikaan tuli, oli se aijottu pitää jo syksyllä. Silloin se oli kuitenkin jäänyt Abessinian sodan takia, jossa Italialla oli kylliksi toimimista. Kokouksen järjestäminen

nyt merkitsi parooni Bessenyein mielestä enemmän Italian come back'ia Euroopan politiikkaan kuin vastausta Hodžan hommiin. Näistä ei oltu erikoisesti puhuttukaan Roomassa, vaan oli siellä ollut puhetta kaikista Tonavan järjestelysuunnitelmista yleensä.

Hodžalla olivat muuten aikanaan suunnitelmat muuttuneet yhä, joten oli vaikeaa sanoa, mitä hän lopullisesti tahtoi. Kaupallisesti hänen päämääriänsä oli ollut etupäässä kaksi: Tonavanmaitten viljakeskuksen perustaminen Wieniin ja preferenssitullisysteemin aikaansaaminen siten, että Tonavan vallat sitoutuisivat olemaan korottamatta tullejaan keskenään. Tähän ei Unkari kuitenkaan olisi voinut suostua, koska se täten olisi joutunut sekä Saksan että Italian kanssa konfliktiin. Kummatkin maat ovat Unkarin suuria ostajia, eivätkä ne olisi suostuneet suosituimmuudestaan luopumaan.

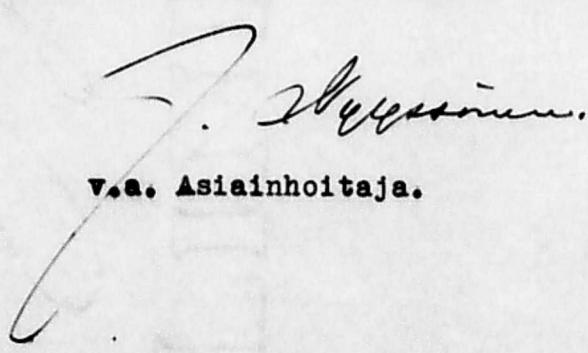
Poliittisesti Hodža oli pyrkinyt lähentämään Tšhekkoslovakiaa Itävaltaan, koska se tähän asti käymänsä politiikan tuloksena on joutunut kuin kiilaan yksinomaan vihollismaitten väliin. Nyt Hodža koetti etsiä ulospääsyä edes yhtäänne kiristyksestä. Itävallalle ei tästä kuitenkaan olisi ollut vastaavaa hyötyä, joten se hylkäsi lähenemisehdotukset. Tšhekkoslovakia olisi Bessenyein mielestä jo kauan sitten voinut Itävallan ja Unkarin kanssa sopia määrätystä poliittisesta esiintymisestä ja taloudellisesta lähenemisestä ja tästä olisi voinut muodostua huomioonotettava blokki. Nyt sen on sensijaan täytynyt etsiä turvaa Sovietista tuntien itsensä turvatuksi vain bolshe-

vikien heidän maassaan ylläpitämien lentoasemien varassa.

Pääasia Roomassa oli, että todettiin juhlallisesti Rooman vuonna 1934 tehdyn sopimuksen suuri hyöty, että tämä jäi voimaan kolmen maan politiikan peruskivenä sekä että siellä hyljättiin kaikki Tonavankysymystä koskevat yleissopimusehdotukset. Katsottiin nimittäin, ettei aika vielä ollut tullut yhteisen sopimuksen tekemiseen tässä suhteessa.

Voi sanoa, että tyytyväisyys Rooman saavutuksiin on yleinen Unkarissa. Se käy esille lehtien lausunnoista, jotka ovat kauttaaltaan myötämielisiä uudelle sopimukselle. Ja Parlamentissa lausuiivat oppositionkin jäsenet, niiden joukossa Betlen ja Eckhardt, täydellisen hyväksymisensä, hallitukselle sen toimenpiteitten johdosta Unkarin aseman vahvistamiseksi.

Budapestissä, 2 päivänä huhtikuuta 1936.

v.a. Asiamies.

Liite.

Roomassa 23 päivänä maaliskuuta 1936 allekirjoitettujen
pöytäkirjojen teksti.

Ier protocole destiné à compléter les protocoles de Rome du 17 mars 1934.

Le président du Conseil de Hongrie, le chancelier fédéral d'Autriche et le chef du gouvernement italien, réunis à Rome le 23 mars 1936,

constatent avec satisfaction les résultats heureux amenés par la coopération permanente des trois gouvernements en vue du maintien de la paix et de la reconstruction économique de l'Europe,

déclarent solennellement de nouveau qu'ils ont l'intention ferme de s'attacher à l'avenir également aux principes politiques, économiques et cultures des protocoles de Rome du 17 mars 1934,

reconnaissent qu'il est de l'intérêt de chacun des trois Etats d'harmoniser toujours davantage et dans tous les domaines leur activité avec les conséquences que la situation européenne pourrait produire à l'avenir,

décident de former un groupe et de créer à cet effet un organe permanent de consultation réciproque,

IIe protocole.

Prenant pour point d'appui les idées exposées dans le Ier protocole en date d'aujourd'hui, les trois gouvernements confirment de nouveau leur décision de ne point entreprendre avec les gouvernements de tierces puissance de pour-

parlers politiques de quelque importance par rapport à la question danubienne sans s'être mis en contact au préalable avec les deux autres gouvernements cosignataires des protocoles de Rome du 17 mars 1934.

Tout en étant pleinement d'accord sur l'utilité de l'élargissement de leurs relations économiques avec d'autres Etats danubiens, les trois gouvernements reconnaissent qu'actuellement un tel élargissement de pourrait avoir lieu qu'au moyen d'accords bilatéraux.

IIIe protocole.

L'Organe permanent de consultation réciproque prévu par le Ier protocole en date d'aujourd'hui sera composé des ministres des Affaires Etrangères des trois Etats. Cet organe se réunira périodiquement et lorsque les trois Gouvernements le jugeront désirable.

En foi de quoi, ils signent le présent protocoles fait en trois originaux, en langues hongroise, allemande et italienne. En cas de variantes, le texte italien sera considéré comme décisif.

Fait à Rome, le 23 mars 1936.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Budapestissä olevan lähelysli raportti n:o 2.

Ministeri Talas

24/4-1936.

LÉGATION DE FINLANDE

Budapestissä, 22 p:nä huhtikuuta

N:o 973.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		1936.
4/348 Pol. 1. 36.		
24/4-36	2	
5	C27	

Herra Ministeri,

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra
Ministeri, Budapestin-lähetystön
raportin n:o 2, jonka nimikkeenä on:

Unkerin suhtautuminen rauhansopimusten rik-
komisiin.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

A. Hackzell,

Helsinki.

B u d a p e s t i . . . . . SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Budapesti ssa 22 p:nä huhti kuuta 1936.

Asia: Unkarin suhtautuminen
rauhansopimusten rikkomisiin.

4/24-36	
5	C27

Suurimmalla mielenkiinnolla seurataan Unkarissa lovia, jotka lyödään maailmansodan rauhansopimuksiin. Kun Saksa palautti asevelvollisuuden, tervehdittiin jo tätä toimenpidettä kaikkialla Unkarissa todellisella riemulla, vaikkakin virallisesti siihen maltillisemmin suhtauduttiin. Samanlaisin tuntein vastaanotettiin myöskin tieto siitä, että Saksa oli marssittanut joukkojaan Reinin alueelle. Onkin helposti ymmärrettävissä, että Unkari, jonka ulkopolitiikan miltei ainoana tarkoituksena on Trianonin rauhansopimuksen tarkistamisen aikaansaaminen, ilolla näkee, että maailmansodan jälkeiset rauhansopimukset ainakin jossain määrin kadottavat voimansa.

Saman mielentilan vallitessa on täällä myöskin vastaanotettu tieto Itävallan aseistautumisesta ja Turkin vaatimuksesta saada varustaa Dardenellit.

On kysytty, miksi Unkari itse ei käytä tilaisuutta hyväksensä ja iske lovia myöskin Trianonin rauhansopimukseen. Tämän kysymyksen on Unkarin ehkä nykyisin suurin valtiomies, kreivi Bethlenkin tehnyt Gömbösille samalla syyttäen nykyistä hallitusta passiivisuudesta. Bethlen saattoi kyllä viitata sii-

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

hen, että Itävalta on voinut hyväksyä aseistautumislain ilman, että teolla olisi ollut muuta seurausta kuin Pikku-Ententen vallan muodollinen vastalause.

Itävallan ja Unkarin asema on kuitenkin tässä suhteessa aivan erilainen. Niin omituiselta kuin tuntuukin, voidaan väittää, että Saksa tavallaan suojeli Itävaltaa. Pikku-Ententen täytyi olla tietoinen siitä, että jokainen toimenpide Itävaltaa vastaan vähentäisi viimeksimainitun maan vastustuskykyä Saksaa vastaan. Jos Pikku-Entente olisi ryhtynyt sotaisiin toimenpiteisiin Itävaltaa vastaan, niin seurauksena todennäköisesti olisi ollut että Itävallan kansasta loppukin olisi liittynyt kansallissosialisteihin ja tervehtinyt Saksaa vapauttajana. Jos taas vain olisi ryhdytty taloudellisiin pakotteisiin, niin -- mikäli niillä yleensä olisi ollut merkitystä -- niitten merkitys olisi ollut siinä että taloudellinen elämä Itävallassa olisi vaikeutunut ja silloin kansallissosialisteilla taas olisi ollut paremmat edellytykset.

Unkarin laita on toinen. Niin kauan kun Italian kädet ovat sidotut ja se siis ei voi tehokkaasti auttaa Unkaria, olisi Unkarin kukistaminen suhteellisesti helppoa Pikku-Ententelle. Unkarin täytyy sentähden välttää antamasta pienintäkään aihetta vihamielisille naapureilleen ryhtyä Unkaria vastaan pakkotoimenpiteisiin. Siksi Unkari rauhallisesti odottaa vuoroaan. Se tulee varmasti Abessinian sodan päätyttyä, mutta saattaa tulla jo varemmin.

On ymmärrettävissä että näissä olosuhteissa Ranskan rauhan ehdotus Unkarissa herätti suorastaan vastalausemyrskyn.

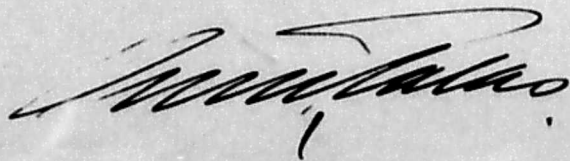
Sanomalehdet, jotka yleensä ulkopoliittisissa kysymyksissä lausuvat mielipiteensä verrattain sävyisästi, ovat tällä kertaa olleet hyvinkin kiivaita. Suuttumusta herätti luonnollisesti erikoisesti Ranskan rauhanehdotuksen 11 kohta. Sen mukaan ensinnäkin 25 vuoteen ei Euroopassa saisi mitään rajamuutoksia tapahtua ja senkin jälkeen ainoastaan ehdolla että kaikki Kansainliiton jäsenet sen hyväksyvät. Unkarissa huomautetaan, että tämän kautta kävisi Unkarille nykyistäkin vaikeammaksi saada rajoissaan korjauksia. "Jos esim." -- huomautetaan eräässä Pesti Hirrlapin kirjoituksessa -- "Tšekkoslovakia katsoisi itselleen edulliseksi luovuttaa Unkarille takaisin Tonavassa olevan Csallókóz-nimisen saaren, niin se nykyään olisi ilman muuta mahdollista Unkarin ja Tšekkoslovakian sopimuksen kautta, mutta Ranskan ehdotuksen mukaan, tällainen ehdotus raukeaisi, jos yksikin Kansainliiton jäsen sitä vastustaisi, vaikkapa vastustus johtuisi syistä, jotka eivät ole missään asiallisessa yhteydessä tuon rajan muutoksen kanssa". Ranskan rauhanehdotus merkitsisi itse asiassa Trianonin rajan vahvistamista ikuisiksi ajoiksi.

Edelleen huomautetaan, että Unkari ei voi suostua odottamaan edes 25 vuotta Trianonin rajojen muuttamista. Kansainliiton nykyisen peruskirjan mukaan on Unkarilla oikeus vaatia rajan tarkistusta milloin se sen sopivaksi näkee, mutta Ranskan ehdotus riistäisi siltä tämän oikeuden 25 vuodeksi. Ja kun sinä aikana Unkarin naapurit Kansainliiton

sitä estämättä saisivat vapaasti harjoittaa unkarilaisten vähemmistöjen sortoa, olisi pelättävissä, että 25 vuoden perästä kansallisuustilanne kysymyksessä olevilla alueilla olisi voinut koko lailla muuttua Unkarille epäedullisemmaksi.

Suuren puutteen Ranskan rauhanehdotuksessa nähdään Unkarissa myöskin siinä, että ehdotus ei ollenkaan sisällä mitään ehdotusta vähemmistökansallisuuksien turvaamiseksi. Katkeruudella huomautetaan, että Kansainliitto otti valvoaksensa vähemmistökansallisuuksien turvaamista sorrolta ja että unkarilaiset vähemmistöt naapurimaissa ovat Kansainliitolle jättäneet toistasataa valitusta, jotka kuitenkin kaikki -- paria poikkeusta lukuunottamatta -- ovat hukkuneet Kansainliiton monilukuisiin käytäviin.

Jo siitä arvostelevasta tavasta, jolla täällä nykyään suhtaudutaan ulkopoliittisiin kysymyksiin, saattaa selvästi havaita, että unkarilaiset katsovat tulevaisuutta valoistemmin toivein. Euroopan valtiollinen tilanne ei enää näytä niin muuttumattomalta kuin vielä verrattain äskettäin ja Unkari uskoo että kun kerran muutoksiin ryhdytään, hyötty niistä Unkari. Jännityksellä odotetaan Abessinian sodan päättymistä ja uskotaan, että sodasta voittajana selviytynyt Italia silloin huolehtii Unkarinkin oikeudesta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 3.

Ministerin Talas

4/5. 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 4 p:nä toukokuuta 1936.

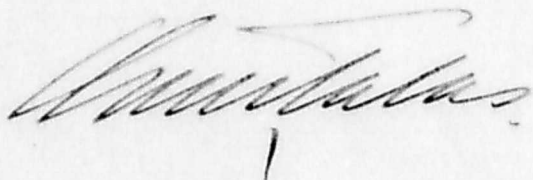
N:o 1026.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
5 / 345 Pal. S. 36.		
Ms. 36		
5	C27	

Herra Ministeri,

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra Ministeri,
Budapestin-lähetystön raportin n:o 3, jonka nimikkeenä on:
Puolan pääministerin käynti Budapestissä.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, täydellisen
kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

A. Hackzell,

Helsinki.

B u d a p e s t i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Budapesti ssa 4 p:nä touke kuuta 19 36.

5 / 345 Tal. 36.

Asia: Puolan pääministerin käynti
Budapestissä.

KOPIOINTI	
7/5-36	3
5	027

Euroopan valtiomiehet jatkavat matkustelemistaan ja niihin kiinnitetään usein suurempaa huomiota kuin ne ansaitsevatkaan. Mutta joskaan nämä matkat eivät aina ole niin merkityksellisiä, niin ne ainakin ovat tunnusomaisia sille kiehumispisteelle, johon Euroopan valtioitten keskinäinen politiikka on joutunut.

Budapestissä on jälleen ollut vaikutusvaltainen ja tällä kertaa todellakin rakas vieras, Puolan pääministeri.

Ministeri KOSCIALKOWSKI'n piti saapua Unkariin jo huhtikuun 19 p:nä. Kaikki oli valmistettu ja kutsukortit lähetetyt suuriin juhlallisuuksiin. Oikein sanomalehdissä oli kehoitettu kaikkia yhdistyksiä huolehtimaan siitä, että niitten jäsenet saapuisivat mieslukuisasti asemalle ministeriä vastaanottamaan. Juhlapäivällisillä tarvittavat hummeritkin olivat jo valmiiksi keitettyinä jääkellarissa! Silloin tuli tieto --- korkea vieras on sairastunut, matka lykätty. Sairaus lienee ollut diplomaattista laatua. Sen aiheuttivat sisälliset levottomuudet Puolassa.

Huhtikuun 23 päivänä ministeri KOSCIALKOWSKI sitten saapui. Hänet otettiin vastaan jo raja-asemalla lauluin ja suosionoso-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tuksin. Budapest oli kokonaan juhlaasussa. Ne kolme päivää, jotka puolalainen vieras seurueineen vietti täällä, olivat ainoita loppumatonta juhlamista.

Virallisesti sanottiin että ministeri KOSCIALKOWSKI'in matka oli vastavierailu GOMBÖS'in Varsovaan v.1934 tekemän matkan johdosta. Tästä johtuikin, ettei Puolan ulkoasiainministeri ollut mukana matkalla, sillä GOMBÖS oli myöskin ollut Varsovassa ilman ulkoasiainministeriä.

Näkyvänä tuloksena matkasta oli kolmen sopimuksen allekirjoittaminen, nim. konsulisopimuksen ja sopimuksen vihollisten luovuttamisesta sekä kauppasopimukseen liittyvän lisäsopimuksen.

On kuitenkin vallan luonnollista, että kun kahden jo aikaisemminkin ystävyysuhteessa olevan valtion johtavat miehet tapaavat toisensa, toisiakin kysymyksiä otetaan puheeksi kuin mitä virallisesti kerrotaan. Minulla oli kunnia nähdä Unkarin valtionhoitaja HORTHY päivällisillä luonani ministeri KOSCIALKOWSKI'n vierailun vielä kestäessä ja tällöin valtionhoitaja avoimeen tapaansa otti puheeksi bolshevikkivaaran sekä selitti, että hän puolestaan näkee sen ajan lähenevän, jolloin Eurooppa on jakautuneena kahteen leiriin: porvarilliseen ja bolshevikiseen. Valtionhoitaja lisäsi, että tästä syystä hän oli kehoittanut Puolan pääministeriä toimimaan niin, että erimielisyys Puolan ja Liettuan välillä saataisiin poistetuksi. Että Puolan ja Unkarin suhtautuminen Neuvosto-Venäjään oli ollut puheena ministeri KOSCIALKOWSKI'n vierailun aikana, kävi myöskin selville keskuste-

lusta, mikä lähetystöneuvos Nyysösellä oli ulkoasiainministeriön poliittisen osaston päällikön, paroni BESSENYEI'n kanssa. Viimeksimainittu oli sanonut Puolan pelkäävän Neuvosto-Venäjää erikoisesti senjälkeen kuin Soviet on saanut niin vahvan jalansijan Tšekkoslovakiassa.^{x/} Tästä syystä Puola on pakoitettu etsimään tukikohtaa Unkarista. Paroni BESSENYEI oli myöskin viitannut siihen, että Varsovassa äskettäin pidetylle kansankokoukselle, jossa oli vaadittu yhteistä rajaa Puolalle ja Unkarille, oli annettava suurempi merkitys kuin tavallisille kansankokouksille, koska nykyisen hallitussuunnan vallitessa Puolassa ei tällaista kokousta olisi sallittu, jollei hallitus olisi hyväksynyt kokouksen tarkoituksena.

Tämän johdosta annettakoon lyhyt selostus kokouksesta.

Kokous oli kutsuttu koolle herättääksensä huomiota siihen bolshevikivaaraan, joka uhkaa Puolaa varsinkin tšekkoslovakialais-venäläisen sopimuksen johdosta. Keskustelun alustaja osoitti että tuhannen vuoden kokemus todistaa, että vahva Unkari on vahvan Puolan edellytyksenä ja päinvastoin. Sentähden on Puolan edun mukaista, että Unkari vahvistuisi ja Puolan tulee auttaa Unkaria saamaan ainakin osittain poistetuiksi ne väärydet, jotka Trianonin rauhansopimuksessa Unkarille tehtiin. Alustuksen nojalla lausui kokous pitävänsä välttämät-

---

x/ Tässä yhteydessä mainittakoon, että Itävallan sotilasasiamies on lähetystöneuvos Nyysöselle kertonut että Romanian ja Sovietin välillä olisi tehty sopimus että viimeksimainittu valtio saisi sodan syttyessä kuljettaa kuormaautoissa sotavarusteita Romanian kautta Tšekkoslovakiaan. Mainitsen tämän, vaikkakaan omasta puolesta en pidä sotilasasiamiehen ilmoitusta uskottavana/.

töinä

että Kansainliitto antaa Unkarille mandaatin Karpatoru-
tenian yli, joka vuosisatoja on kuulunut Unkarille,

että slovakeille annetaan tilaisuus toimitettavan kansan-
äänestyksen kautta ratkaista, haluavatko he täydellistä itse-
näisyyttä, vai haluavatko he autonomisena alueena kuulua
Tšekkoslovakialle vaiko Unkarille,

että ryhdytään Unkarin rajan tarkistamiseen ja että

että on ryhdyttävä toimenpiteisiin, ettei Romania salli
venäläisten sotajoukkojen kuljettamista maansa läpi eikä liioin
ilmateitse.

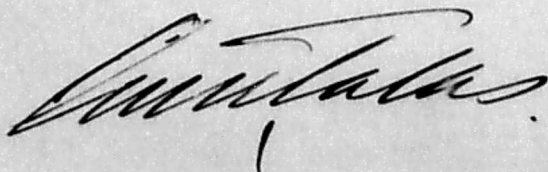
Suurta huomiota on Unkarissa pantu ministeri
KOSCIALKOWSKI'n GOMBÖS'in tarjoamalla päivällisillä pitämän pu-
heen seuraaviin sanoihin:

-" Me uskomme Euroopan jälleenrakentamiseen ja olemme vakuute-
tut siitä että se vasta silloin voi tapahtua, kun kaikki val-
tiot sen perustotuuden ovat tunnustaneet ettei mistään valtion
elinehtoja koskevasta kysymyksestä voida keskustella vielä vähem-
män sellaista kysymystä ratkaista ilman asianomaisen valtion
osallistumista keskusteluun ja suostumista päätökseen." -

Unkarissa on näillä sanoille annettu se tulkinta että
Puolan pääministeri on tahtonut sanoa, että Puola on kiinnos-
tunut Tonavan kysymyksestä ja tahtoo olla mukana kysymystä
lopullisesti ratkaistaessa.

Tämän lausuukin "Pester Lloyd" suoraan sanoessaan että joskaan Puola ei ole mikään Tonava-valtakunta, sillä silti on sekä taloudellisia että valtiollisia etuja Tonavan-laak-
sossa valvottavanaan ja että Puola kuuluu niihin suurvaltoi-
hin, jotka eivät voi hyväksyä Tonavan kysymyksen ratkaisua,
johon he eivät ole saaneet ottaa osaa.

Puolan pääministerin käynti herätti jälleen uusia toiveita Unkarissa. Mutta kova kohtalo vainoa Unkaria. Vahvistaessaan ystävyyttään jonkun valtion kanssa joutuu Unkari miltei aina loukkaamaan toista ystäväänsä. Tämä joh-
tunee siitä, että Unkarin ystävät itse asiassa kuuluvat niin erilaisiin leireihin. Kun Unkari liian peittelemättä liittyi Italiaan, kylmenivät sen ystävät Englannissa. Unkarin ja Itävallan ystävyyttä ei koskaan ole Saksassa katsottu oikein suopein silmin. Ja tuskin on Puolan pääministeri poistunut Unkarista, kun jo Wienin hallituksen virallinen äänenkannattaja "Reichspost" kylmästä huomauttaa, ettei Unkari voi yksipuolisesti ratkaista Unkarin kysymystä, vaan että se on mahdollista vain sovinnon kautta Pikku-Ententen kanssa. Itävaltalaiset sanomalehdet ovatkin yleensä koettaneet vähentää Puolan pääministerin käynnin merkitystä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetynnin raportti n:o 4.

v. a. Asiamiehittäjä Nyysönen

12/1-1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 13 p:nä kesäkuuta 1936.

N:o 1549.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
N:o 6 / 345 Val. D. : 36.		
17/6-36	102	102
5 027		

Herra Ministeri,

Lähetän kunnioitteen Teille, Herra Ministeri, Budapestin-lähetystön raportin n:o 4, jonka nimikkeenä on:

Ministeri BECK'in käynti Belgradissa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

J. Syyssönn

v.a. Asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

A. Hackzell,

Helsinki.

B u d a p e s t i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Budapestissa 12 p:nä kesä kuuta 1936.

6 / 345 Gal. 36.

Asia: Ministeri BECK'in käynti
Belgradissa.

17/6-36

CLASSIC

5 027

Jo kun Puolan pääministeri KOSCIALKOWSKY huhtikuussa saapui Budapestiin tiedettiin täällä, että ulkoasiainministeri BECK aikoo läheisessä tulevaisuudessa käydä Belgradissa. Syyksi ilmoitettiin, että Puola haluaa alleviivata, että läheneminen Unkariin ei estä hyvien välien ylläpitämistä jonkun pikku-ententen maan kanssa.

Nyt on tämä käynti tapahtunut ja nähtävästi hyvin tuloksin, siitä päättäen, että ministeri BECK oli vakuuttanut Unkarin lähettiläälle Varsovassa olleensa erittäin tyytyväinen matkaansa. Olisi vain tärkeää tietää, mitä ministeri BECK odotti matkastaan ja mistä hänen Beogradissa ollessaan on keskusteltu ja mitä päätetty. Käynnin viimeisenä päivänä julkaistun kommuniquean mukaan olivat neuvottelut koskeneet etupäässä puolalais-jugoslaviaalaista yhteistyötä tärkeimpien kansainvälisten kysymysten tullessa ratkaisuvaiheeseen. Molemmat valtiomiehet olivat sopineet siitä, että he voimassa olevain sopimusten puitteissa tulevat ottamaan osaa kaikkeen rakentavaan politiikkaan, joka perustuu oikeudenmukaisuuden, kansainvälisen yhteistunnon sekä heidän maittensa arvon ja laillisten etujen

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

periaatteille. Edelleen viitataan kommuniqueassa erikoisesti siihen, että tämä käynti on todistuksena sydämellisistä suhteista molempien slaavilaisten kansojen välillä, sekä luvataan tulevaisuudessakin jatkaa tällaista ystävällistä ajatuksenvaihtoa.

Kuten huomaa, ei kommuniqueassa käy esille paljoa. Tosin on päätetty ryhtyä yhteistoimintaan, mutta "voimassa olevien sopimusten rajoissa", ja nämät sopimukset ovat aivan erilaiset kummallakin vallalla. Näin ollen yhteistyö voi jäädä aivan mittättömäksi riippuen sattuneen tilenteen laadusta tai hallitusohjissa olevista henkilöistä.

Varmaa on, että min. BECK on keskustellut STOJADINOVIC'in kanssa Kansainliiton uudistuksesta. Puola vastustaa nim. kaikin voimin ranskalaista ehdotusta neljän suurvallan muodostamasta jonkunlaisesta direktoriosta liiton puitteissa. Tässä suhteessa BECK on todennäköisesti saavuttanut kannatusta STOJADINOVIC'in puolelta, joka puolestaan samoin kuin hänen puolalainen virkaveljensäkin pyrkii vapauttamaan politiikkansa Ranskan y.m. suurvaltain talutusnuorasta.

Toinen kysymys, joka on ollut esillä on Itävallan itsenäisyys ja Habsburgien paluu. Ministeri BECK on kuitenkin ilmoittanut, ettei asia kiinnosta suoranaisesti Puolaa. Samaa on BECK selittänyt Tonavan kysymyksestä.

Unkarin kannalta oli BECK'in aikeista tärkein Jugoslavian ja Unkarin lähentäminen toisiinsa. Sängen hyvin informoiduissa piireissä väitetään min. BECK'illä olleen mukanaan suunnitelmakin miten ystävällisempiä suhteita voitaisiin aikaansaada näiden kahden naapurin välille. Huomattavaa sijaan suunnitelmassa oli omis-

tettu unkarilaisen vähemmistön kohtelun parantamiselle, mikä seikka olisi omiaan erikoisesti lepyttämään unkarilaisten mielialaa Jugoslaviaan nähden. Täällä ulkoasiainministeriössä tunnustettiin myös, että BECK tosiaan aikoi tasoittaa tietä Budapestistä Beogradiin.

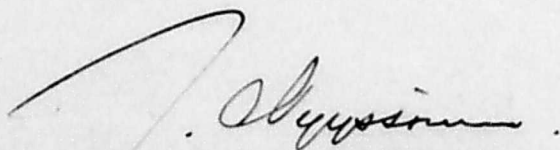
Että täällä oltiin tietoisia BECK'in aikeista tässä suhteessa, käy esille siitä, että samaan aikaan min. KÁNYA suuressa parlamentissa pitämässään puheessaan vastasi puheeseen, jonka STOJADINOVIC piti viime maaliskuun 6 päivänä. Tässä puheessa Jugoslavian pääministeri lausui m.m. olevansa valmis taloudellisen konsolidoinnin aikaansaamiseksi yhteistoimintaan Unkarin kanssa ja toivovansa, että toisellakin puolella epäluulon ja erimielisyyden aiheet saataisiin häviämään. Tähän viitaten ministeri KÁNYA lausui: "Unkarin hallitus on vastaanottanut nämät sanat ymmärtämyksellä ja se selittää olevansa valmis yhteistoimintaan tämän päämäärän saavuttamiseksi." Noita sanoja selitetään virallisissa piireissä käden ojennukseksi Jugoslavialle. Muuten on tässä yhteydessä mainittava, että yleinen mielipide Unkarissa on sangen suopea Jugoslavialle. Tämä riippuu siitä, että suhteellisesti pieni osa unkarilaisia on joutunut eteläslaavien valtakuntaan.

Koko tämän lähentämissuunnitelman takana uskotaan täällä olevan Saksan, joka tahtoo rakentaa siltaa Berlin-Varsova-Budapest-Belgrad. Kun ottaa huomioon, kuinka suuri vaikutusvalta Saksalla on taloudellisella alalla sekä Unkarissa että Jugoslaviassa, ei ole ihme, että se koettaa saada nämät maat myös

poliittisesti piiriinsä. Maaperä on sikäli otollinen, että Unkarissa tahdotaan etsiä tukea valtakunnalle kahdelta taholta tänä epävakaisena aikana ja toisaalta hieman vastapainoa Italian yhä kasvavalle vallalle. Jugoslaviassa taas STOJADINOVIC politiikassaan pyrkii mahdollisimman suureen vapauteen, myöskin muihin pikku-ententen maihin ja Ranskaan nähden. Pikku-ententen hajoitus ei ole vielä sen sisäisestä heikkoudesta huolimatta onnistuva, mutta ettei kolmiliiton muissa maissa rauhallisesti voitu katsella BECK'in ja STOJADINOVIC'in kohtausta ja että seurauksia oli syytä peljätä, sen osoittaa TITULESCU'n ylen kiireellinen matka lentokoneessa, jota hän ei koskaan muuten ole käyttänyt, Belgradiin saadakseen prinssihallitsijan ja pääministerin varmasti saapumaan Bukurestiin heti BECK'in käynnin jälkeen. Hän onnistui vain osaksi, sillä STOJADINOVIC ei kaikesta houkutteluisista huolimatta lähtenyt pikku-ententen valtion päämiesten kokoukseen. Hän ilmoitti syyksi, että ei ollut kysymyksessä tavallinen ulkoministerien kokous, vaan ennemmin hallitsijain paraadikohtausta. Mikä tosiasiallinen syy oli, käynee esille myöhemmin.

Unkarissa ollaan vakuutettuja siitä, että yhtenä kaikkein tärkeimmistä BECK'in matkan päämääristä oli tuen etsiminen Sovietia vastaan. Puolan asema kahden yhä voimistuvan suurvallan välillä on kaikkea muuta kuin miellyttävä. Se tietää joutuvansa sotatentereeksi, jos sota Saksan ja Venäjän välillä syntyy, minkä puolella näistä se onkin. Ja Venäjän

liittosuhde Tšekkoslovakian kanssa uhkaa sitä kahdelta taholta, sillä tämä viimeainittu maa tosiasiaassa on tullut Sovietin lentolaivaston emälaivaksi. Rumaniastakaan ei liittosopimuksesta huolimatta ole paljoa apua niin kauan kuin TITULESCU saa johtaa sen ulkopolitiikkaa. Näin ollen on luonnollista, että Puolan ulkoasiainjohdon täytyy etsiä tukea etäämmältä ja kun Jugoslavia yhä on aivan kielteisellä kannalla Sovietiin nähden, on luonnollista, että BECK lähti Belgradiin aikaansaadakseen anti-bolshevistista yhteistoimintaa. Olisiko STOJADINOVIC'in kieltäytyminen lähtemästä Bukurestiin merkkinä siitä, että hän saavutti ainakin osaksi sen, mitä hän toivoi!

V.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C27.

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön rap. n:o 5.

O.s. Asiamiehittäjä Kyyröläinen.

27/6 1936.

alk

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 27 p:nä kesäkuuta

N:o 1820.

ULKOPOLITIIKKA 1936.
7346 hi. 36
8/7.36
5 027

Herra Ministeri,

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra
Ministeri, Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 5, jonka nimikkeenä on:
Ministeri Schacht'in käynti Budapestissä.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

v.a. Asainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

A. Hackzell,

Helsinki.

B u d a p e s t i   S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Budapestissa 27 p:nä kesä kuuta 1936.

Asia: Ministeri Schacht'in käynti
Budapestissä.

7 346 lue. 36
6/7.36
5 C27

Kuten jo viime raportissani mainitsin on Saksan pyrkinen Tonavalle ylen voimakas. Tähän ei ole syynä ainoastaan sen vanha poliittinen "Drang nach dem Osten", vaan taloudellinen perusintressi, jopa pakko. Suljettuna pois niin monilta markkinoilta nykyisenä tullirajoitusten ja valuuttamääräysten aikana sen täytyy etsiä kaupalleen vientimarkkinoita sieltä, missä vastustus on heikoin. Unkari on yksi näistä mahdollisuuksien maista, koska se samanlaisessa asemassa olevana on myöskin vientimaan tarpeessa. Täten kummankin maan edut yhtyvät ja sentakia onkin kauppa Saksan kanssa kehittynyt parissa vuodessa niin, että Saksa nyt on etusijalla Unkarin kauppatilastossa.

Eikä ainoastaan Unkari ole sopiva uudeksi Saksan kaupan ekspansioalueeksi. Myöskin Jugoslavia, Bulgaria, Rumania ja Turkki ovat yhä lähemmin liittyneet Saksaan taloudellisin sitein. Mitentä syvästi tämä vaikuttaa myöskin poliittisen vaikutusvallan kasvuun, on selvää. Niinpä Saksa on vähitellen tullut siksi suurvallaksi, jolla pohjimmiltaan on voimakkain ote Kaakkois-Euroopassa. Kuten ennen sotaa, se on hiljaisuudessa sitonut

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

nämät teollisuuden raaka-aineita ja maataloustuotteita vievät ja teollisuustuotteita tarvitsevat maat yhä kiinteämmin itseensä.

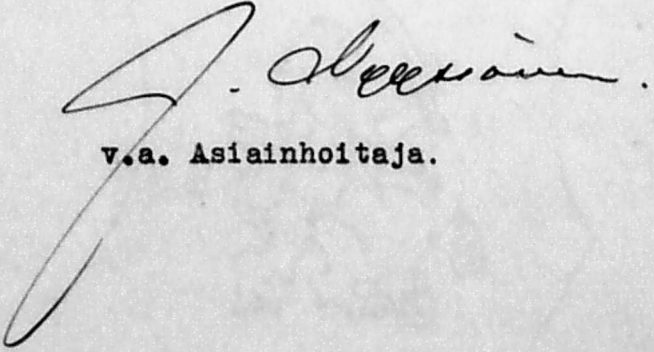
Tämän expansion ilmenemismuotona saapui Saksan talousministeri ja Kansallispankin johtaja tohtori SCHACHT kuluvaan kuun 17 päivänä Budapestiin. Hän oli ensin käynyt Belgradissa järjestämässä maksubilanssia ja aikaansaamassa suuria tilauksia Saksalta sieltä. Budapestin lehdet tervehtivät vierasta mitä sydämellisimmän ja häntä juhlittiin lämpimästi. Samalla alleviivasivat lehdet /käskestä ?/ käynnin yksinomaan taloudellista luonnetta. Alleviivattiin, että Unkarin ja Saksan kaupassa oli muodostunut n. 25 milj. saksanmarken saatava Unkarille, jonka maataloustuotteita oli viime vuonna alkanut virrata Saksan markkinoille yhä runsaammin. Tri SCHACHT'in ajatus on aina ollut, että velat ovat suoritettavat tavaroissa. Niinpä nytkin neuvoteltiin siitä, mitä tuotteitaan Saksa saisi kompensationsa tuoda Unkariin. SCHACHT'in ilmoituksen mukaan /joukon kontingentteja saksalaisille tavaroille. Ei kuitenkaan ole vielä mainittu minkälaisille. Mutta huhutaan, eikä huhu ole vailla todennäköisyyttä, että SCHACHT on saanut myydyksi koko joukon aseita aseistariisutulle Unkarille. Yleisesti tunnettu tosiasiahan on, vaikkei siitä puhuta, että Unkarissa on yleinen asevelvollisuus ja että sen varustukset, tosin vielä rajoitetut, ovat moderneja ja että niitä lisätään, minkä ehditään. Unkarin teollisuudelle olisinkin mitä tärkeintä, että kompensatio tapahtuu aseissa, koska se muuten joutuisi kärsimään arvaamattomasta kilpailusta vahvemman saksalaisen teollisuuden kanssa.

Ulkoasiainministeriössä oltiin Saksalle myönnettyjen kontingenttien suhteen hyvin salaperäisiä, kun äsken kävin tiedustelemassa tätä asiaa kauppa-osastolta. "Katsokaa, Saksan suhteen kaikki on aina salaista", sanoi esittelijä, eikä suostunut puhumaan kontingenteista ollenkaan valittaen, että hänellä ei ollut lupaa siihen. Kysymykseeni, oliko Saksasta ostettu aseita, hän vastasi välttäen ja tuntui epävarmalta.

Mutta SCHACHT'in käynti täällä vaikutti myös elähyttävästi revisio-vaatimuksiin. Häntä pidetään täällä yhtenä rauhansopimusten muutos-ajatuksen johtavana henkilönä. Niinpä Ulkoasiainministeriön lehdistöpäällikkö MAROSY lausui tri SCHACHT'in lehdistölle antamassa vastaanotossa pitämässään alkupuheessa kiitoksensa Schachtille hänen suurista aikaansaannoistaan taistelussa rauhansopimusten mielttömiä ja epämoraalisia määräyksiä vastaan. Tämä on hänen mielestään saavuttanut koko maailman isänmaallisten miesten ihailun. Vielä hän lisäsi, ettei tri SCHACHT'ia varmaankaan missään ole otettu vastaan suuremmalla lämmöllä ja hartaammin toivotettu hänen maalleen menestystä kuin täällä. Lehdistön edustajille lausui sitten SCHACHT, että hänen matkansa tarkoituksena on ollut päästä läheisempään kosketukseen seteli-pankkien johtajien ja hallitusten jäsenten kanssa. Nykyisinhän suuri osa kansainvälisestä kaupasta käy hallituselinten kautta. Lehdistössä esiintyneitten väitteiden ja arvailujen johdosta SCHACHT antoi seuraavan selityksen: " On ihmeellistä, että jokaista Saksan yritystä elähyttää kansainvälistä taloustilannetta heti koetetaan saada jonkinlaisten poliittisten motiivien keksimisellä epäilyksenalaiseksi. Saksa, samoin kuin eräät muut maat,

on joutunut rauhandiktaattorien kautta ja seurauksista sellaiseen velkakiristykseen, että se voi tästä vapautua vain viemällä runsaasti tuotteitaan ulkomaille. Jos nyt jokaista velallismaitten yrittystä parantaa omaa ja samalla velkojainsa asemaa lisääntyneellä kauppavaihdolla leimataan epäiltäväksi, niin voidaan kysyä, ovatko velkojamaat valmiit luopumaan vaatimuksistaan Saksaan nähden. Kun juuri näiden maitten markkinat ovat Saksalta suljetut, on se pakoitettu etsimään niitä sieltä, missä taloudelliset pyrkimykset ovat sovinnossa sen omien kanssa. Näin ollen on selvää, että käyntini on ollut kaikista poliittisista pyrkimyksistä kokonaan vapaa."

Näin tohtori SCHACHT, ja mahdollisesti hän oli aivan rehellinen väittäessään henkilökohtaisesti matkaansa epäpoliittiseksi. Mutta kun tietää, miten lähellä taloudelliset ja poliittiset pyrkimykset nykyisin ovat toisiinsa, ei voi päästä siitä ajatuksesta, että Schachtin matka oli uusi Saksan-askel Balkanille päin. Tämä on sitä ilmeisempää, jos ottaa huomioon, että SCHACHT ilmoituksen mukaan pian lähtee Bukarestiin, mikä kaupunki jätettiin tästä matkasuunnitelmasta pois vain koska käynti siellä Budapestin jälkeen olisi ollut omiaan loukkaamaan unkarilaista kansallistuntoa.

v.a. Asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C27.

ASIA:

Budapestissä olevan lähetystön rap. n:o 6.

V.a. Asiamiehittäjä Nyysönen.

16/9 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 16 p:nä heinäkuuta

N:o 1904.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
1936.		
No 11/346		
20/7.36	9	111
	OSASTO	ASIA
5	C27	

Herra Ministeri,

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra Ministeri, Budapestin-lähetystön raportin n:o 6, jonka nimikkeenä on:

Bulgarian uusi hallitus.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

J. Nyquist
v.a. Asianhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeriö

A. Hackzell,

Helsinki.

B u d a p e s t i . . . . . SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 5. 6.

Budapesti ssa 16 p:nä heinä kuuta 1936.

Asia: Bulgarian uusi hallitus.

11 1346 /ae: 1336	
20/7.36	LML
UASTO	ASIA
5	027

Hallituksen uudistus Bulgariassa, jota ministeri Telas jo viime raportissaan ennusti, on nyt tapahtunut. T.k. 4 päivänä uudisti pääministeri KIOSSEIVANOV hallituksensa ottaen siihen viisi uutta jäsentä, nim. sisäministeriksi Kamarioikeuden presidentin Ivan KRASNOVSKI'n, opetusministeriksi Dimitri MICHAJKOV'in, oikeusministeriksi Anghel KARACHIOZOV'in, maatalousministeriksi Radi VASSILJEV'in ja kulkulaitosministeriksi Todor KOJOUHAROV'in. Tämän hallituksen muodostamisen esihistoria on pääministerin omien sanojen mukaan seuraava:

Yli kuukauden ajan ministeri KIOSSEIVANOV on työskennellyt sellaisen hallituksen aikaansaamiseksi, joka voisi viedä loppuun edellisten hallitusten normalisatio-pyrkimykset sekä antaa kansalle edustuslaitoksen. Kuningas oli tällöin keskusteluissa huomattavimpien poliitikkojen kanssa koettaen saada hallitukseen edustajia niin monesta piiristä kuin mahdollista. Kuitenkaan ei nyt muodostettu hallitus ole puoluehallitus. /Puolueet ovat sitäpaitsi lailla kielletyt Bulgariassa/. Siitä on takeena jo se, että kaksi niin tärkeää salkkua, kuin sisä- ja oikeusministerien, ovat korkeitten virkamiesten käsissä, jotka eivät ole

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

UE 2: A 4.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkossainministeriön tiedoituksiin.

ottaneet osaa poliittiseen elämään. Kolme ennen eri puolueisiin kuulunutta ministeriä KOJOUHAROV, MICHAIKOV /Tsankovin puolue/ ja VASSILEV /Liaptchev'in yhtymä/ eivät ole astuneet hallitukseen puoluemiehinä, vaan huomattavina henkilöinä.

Hallitus on "vaalinedellinen hallitus". Sen tehtävänä on hallitustoimintansa ohella valmistaa uusi vaalilaki maalle. Tässä suhteessa se noudattaa kuninkaan 21 p:nä huhtikuuta 1935 antamaa julistusta ja siinä esitettyjä suuntaviivoja maan normalisoimiseksi niin pien kuin mahdollista. Millaiseksi vaalilaki tulee, siitä ei vielä ole lopullista tietoa. Joka tapauksessa siinä tulee olemaan yleinen ja salainen äänestys. Viime eduskunnassa oli 280 kansanedustajaa eli 1 joka 20,000 asukasta kohtaan. Nyt on pääministerin ilmoituksen mukaan aikomuksena supistaa edustajain luku 220:een. Samalla aijotaan siirtää äänestys-oikeusikäraja 21:stä 25:een vuoteen. Vielä on kysymys elinkeinojen edustuksen järjestämisestä parlamenttiin joko siten, että ne saavat lähettää tavallisia edustajia tai erikoisen edustajaryhmän vain elinkeinoja koskevia asioita varten. Toisaalta löytyy suunnitelma, jonka mukaan parlamenttien jäseninä tulisivat itsestään olemaan eräät huomattavassa asemassa olevat henkilöt, kuten entiset hallituksen päämiehet, Korkeimman oikeuden puheenjohtaja, hallinto-oikeuden ja kamari-oikeuden puheenjohtajat, Tiedeakatemian presidentti, yliopiston rehtori j.n.e.

Vaalit tulevat olemaan vapaat. Vielä ei lopullisesti päätetty peruutetaanko puoluekielto ja sallitaanko muodostaa uusia puolueita, mutta koska kandidaatteja saadaan vapaasti asettaa, sellaisia nähtävästi muodostuu itsestään. Tärkeää on, ja sitä pääministeri KIOSSEIVANOV erikoisesti alleviivaa, että

hallitus ei esiinny omalla valitsijalistalla. Täten taataan vaalien täydellinen vapaus ja kansa saa häiritsemättä lausua tahtonsa.

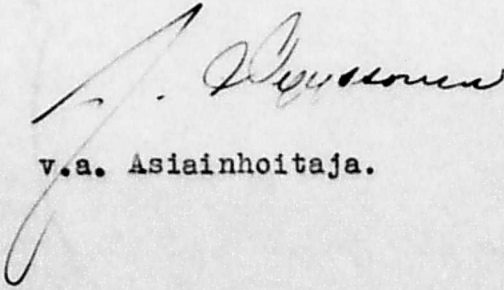
Kuninkaan tarkoituksena on antaa kansalle uusi perustuslaki. Hän ei tahdo kuitenkaan sitä yksin laatia, vaan luovuttaa tämän tehtävän uudelle eduskunnalle. Tässä yhteydessä on herännyt kysymys siitä, miten perustuslaki olisi laadittava. Kolme ehdotusta on tästä esitetty. Ensimmäisen mukaan valittaisiin jokaiselle edustajalle varamies täysin oikeuksin perustuslakia säätävässä kokouksessa. Kun tämä kokous olisi tehnyt tehtävänsä, niin varamiehet saisivat poistua ja edustajat muodostaisivat parlamentin. Toinen ehdotus tarkoittaa ensin kansalliskokouksen kokoonkutsumista ja sitten sen laatiman lain mukaan eduskuntavaaleihin ryhtymistä. Kolmas ehdotus on nähtävästi liian laaja ja mutkikas. Sen ovat tehneet entiset puoluepäälliköt. Ensiksi olisi valittava parlamentti vanhan lain mukaan, ja se ryhtyisi Tirnovon perustuslakia muuttamaan. Sitten kansalliskokous hyväksyisi edellisen laatiman perustuslakiehdotuksen ja vasta senjälkeen pidettäisiin varsinaiset eduskuntavaalit.

Uuden eduskunnan vaalit ovat määrätty tapahtuviksi ensi lokakuun loppupuoliskolla. Siihen mennessä on hallituksella kuitenkin kokonainen ohjelma toteutettavana. Se lupaa ensisijassa taloudellisia parannuksia. Köyhän kansan tilan parantamiseksi tullaan vissien tärkeitten tarveaineitten hintoja alentamaan vähentämällä veroja ja aksiseja. Elinkeinoelämää tullaan vilkastuttamaan kaikin keinoin. Työttömyyden supistamiseksi on hallitus jo muodostanut eri ministeriöiden varoista yhteisen rahaston, jonka avulla yleisiä töitä on saatu

käyntiin. Niinpä on ryhdytty laajoihin tienrakennustöihin, eräitten ministeriöitten rakennusten loppuunsaattamiseen ja mahdollisesti ryhdytään uusien talojen rakentamiseen ulkoasiainministeriölle ja pääministeriölle.

Mitä suhteisiin ulkomaihin tulee, lupaa hallitus jatkaa edeltäjänsä politiikkaa. Ensi sijassa se julistaa täydellisesti tukevansa Genève'ä ja luottavansa siihen. Kansainliitto on Bulgarian ulkopolitiikan kulmakivenä. Mielenkiintoista on, että heti tämän jälkeen mainitaan lähestyminen Jugoslaviaan. Tähän on ilmoituksen mukaan ryhdytty jo pari vuotta sitten molempien maiden hallitsijain toimesta ja sen katsotaan vastaavan kahden veljesmaan sisintä tervettä. Sitten vastaa seuraava tavallinen vakuutus rauhanpolitiikasta naapurien ja muiden maiden kanssa.

Bulgaria on siis astumassa perustuslaillisten valtakuntien joukkoon. Toivottavasti kuninkaan ja hallituksen toiveet eivät petä, kun he rakentavat maan tulevaisuuden tuleville vaaleille; vaan uusi suunta on koitua hyväksi tälle puolueitten ja nurkkakuntain rikkirepimälle maalle.

v.a. Asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C²⁷

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön rap.-n:o 7.

V.a. Asiantuntija Stigssonen.

18/7 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 18 p:nä heinäkuuta 1936.

N:o 1916.

ULKOA:		
No 12/346/10: 112		
21/7.36?		
ULKOA	ULKOISU	ASIA
5	027	

Herra Ministeri,

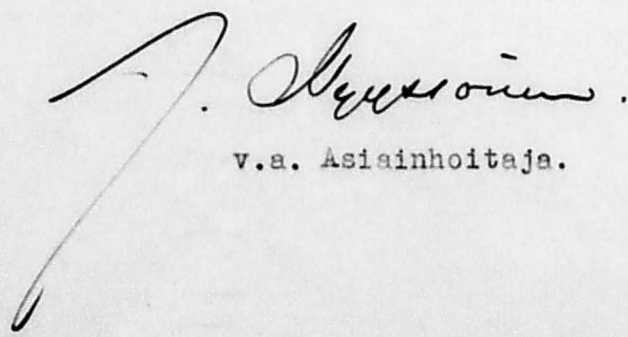
Lähetän kunnioittaen Teille, Herra Ministeri, Budapestin-lähetystön raportin n:o 7, jonka nimikkeenä on:

Unkari ja Saksan-Itävallan sopimus.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri
A. Hackzell,
Helsinki.

-----

v.a. Asiainhoitaja.

B u d a p e s t i . . . . . SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Budapesti ssa 18 p:nä heinä kuuta 1936.

Asia: Unkari ja Saksan-Itävallan
sopimus.

ULKOAS.		
12 346 he 1136		
21/7.36	3	12
5	C27	ASIA

Kuvaava mielialalle, jolla tieto HITLER'in ja SCHUSCHNIGG'in tekemästä sopimuksesta vastaanotettiin Unkarissa, on seuraava lause GÖMBÖS'in onnittelusähkeestä Itävallan liittokanslerille, kun tämä sopimus oli julkaistu: "Sopimus on historiallinen merkkitapaus, joka samalla kertaa sekä edistää Euroopan rauhaa että vastaa Rooman pöytäkirjain viittaamaa ulkopoliittista suuntaa." Sopimus tuli suurelle yleisölle kuin selama kirkkaalta taivaalta. Ulkoasiainministeriössäkin väittivät, että vaikka tiedettiin neuvotteluja käytävän, niin sopimuksen sananmuoto ja tekopäivä olivat tuntemattomat, kunnes Itävallan varakansleri Bear von BAUFELDS t.k. 8 päivänä saapui Unkariin Rooman-sopimuksen mukaisesti ilmoittamaan hallitukselle tulossa olevasta sopimuksesta. Että lehdistö vaikenä viimeiseen asti, kun kuitenkin koko maailman lehdistö monta päivää oli kysymystä käsitellyt, johtuu varmaan Hallituksen määräyksestä. Ei nähtävästi tahdottu pilata tärkeää asiaa puhumalla siitä ennen aikojaan.^{x/}

Unkarilla onkin täysi syy iloita sopimuksesta. Kuten jo

Sitä suurempi oli riemuitsevien artikkelien tulva, kun saatiin tileisuus ilmaisemaan, mitä sopimuksesta ajateltiin eri leireissä Unkarissa.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

olen entisissä raporteissani maininnut, lepää Unkarin ulko-
politiikka akselilla Rooma-Berliini. Rooman kanssa välit oli-
vat selvät sittenkun Rooman pöytäkirjat olivat allekirjoite-
tut, mutta Saksan suhteen olivat välit, joskin mitä parhaat,
kuitenkin tuskin suorastaan ystävälliset. Itävallan, Unkarin
lähimmän naapurin ja ystävävaltion, rikkinäiset välit Saksan
kanssa sekä jännitys MUSSOLINI'n ja HITLER'in välillä vai-
kutti jäähdyttävästi suhteisiin. Unkari koetti tämän takia
kaikilla keinoilla aikaansaada sovintoa Rooman ja Berliinin
välille. Nyt osottautuu selväksi, että GÖMBÖS aikoinaan mat-
kusti Saksaan MUSSOLINI'n lähettämänä, kuten täällä jo sil-
loin varmana kerrottiin huolimatta min. Kányan dementiasta
/vrt. raportti n:o 12.1935. /, vaikka ulkoministeri tosin sil-
loinkin jo myönsi Unkarin tekevän parhaansa näiden kahden
suurvallan sovittamiseksi. Tapahtumat ovat siis kehittyneet
Unkarin politiikan suuntaan, mikä on omiaan vahvistamaan sen
asemaa suuresti.

Puhutaan ryhmästä Italia-Itävalta-Unkari-Saksa, johon
Puola ja Jugoslaviakin tulevat yhtymään. Tästä on liian ai-
kaista puhua, mutta joka tapauksesta on asema Keski-Euroo-
passa kerrassaan muuttunut. Ja Unkarille tämä muutos on ol-
lut erittäin edullinen. Nyt se voi esiintyä pikku entente-
äkin vastaan aivan toisella mahtipontisuudella, eikä ole ih-
me, jos se jonakin kauniina päivänä julistaa Trianonin rau-
han sotilaspykälät mitättömiksi ja aseistautuu julkisesti,
kuten Itävaltakin.

Mitä pienen ententen leirissä ajatellaan, se käy esille ensinnäkin pääministeri HODZA'n kiireellisestä matkasta Wieniin. Sen yhteydessä puhuttiin niin paljon Tšekkoslovakian yhtymisestä Rooman sopimukseen, että Prahan hallitus katsoi olevan syytä antaa julkisen demention. Sovietin ilmaivoimien ylipäällikön saapuminen Tšekkoslovakiaan suuren seurueen kera on myöskin symptomaattista. Suuren sisäisen puolustuslainan otto ja suunniteltu tärkeitten tehtaitten siirto rajaseuduilta sisämaahan osottavat puolestaan, ettei levollisuus maassa ole niin täydellinen kuin hallituksen vaakuutuksista saattaisi otaksua. Ja tosiaankin Tšekkoslovakian asema on kaikkea muuta kuin kahdettava. Joka suunnalta vihollisten ympäröimänä, sen liittolaiset, joskin mahtavat, ovat kaukana ja ainoastaan toinen niistä voi antaa sotilaallista apua hädän tullen.

Rumeniassa on TITULESCU vaatinut kuninkaalta läheisempää yhteistoimintaa Sovietin kanssa ainoana pelastuksena. Hän on myös vaatinut ja saanut lupauksen, että hallitus tästä lähtien on kohteleva oikeustoradikaaleja yhtä ankerasti kuin kommunisteja, koska tämä on paremmin sopusoinnussa Ranskassa vallassa olevan suunnan politiikan kanssa. Puhutaanpa strategisen rautatien rakentamisesta halki Bukovinan, jotta neuvostojoukot nopeammin voisivat päästä Keski-Euroopan lakeuksille.

Kuvaavaa on, ettei Jugoslaviasta ole kuulunut merkkiäkään. Oikeastaan tämä maa voi iloitakin uudesta Saksen-Itävallan sopimuksesta, sillä se on poistanut Habsburgien paluuväärän moneksi ajaksi. Täällä kerrotaan nim. että SCHUSCHNIGG,

vaikkakin hän on legitimisti, on HITLER'ille luvannut siirtää puheen entisen hallitsijasuvun takaisin kutsumisesta kolme vuotta eteenpäin. Tämä oli vastapalvelus siitä, että HITLER suostui julistamaan Itäavallan loukkaamattomuuden. Että restauratio Unkarissa siirtyy automaattisesti eteenpäin, on selvää. Tämä on edullista vieläpä tšekäläisille legitimisteille, jotka tähän mennessä eivät ole voineet sopia lopullisesta kandidaatista Pyhän Tapanin valtaistuimelle.

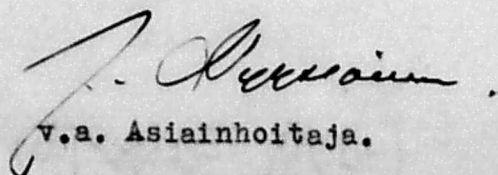
Toinen tärkeä kysymys Unkarin politiikassa on revisio rauhallisen kehityksen kautta. Nyt on kaksi sen suurvaltastytävää, jotka ovat julistaneet ajavansa rauhansopimusten muutoksia, yhtyneet. Täten on Unkari saanut revisio-vaatimuksille aivan toisenlaisen taustan ja tuen kuin ennen. Onhan toinen näistä suurvalloista tämän tästä revidioinut Versaillesin sopimusta ja toinen jopa sodalla henkinut itselleen oikeutta v. 1918 kärsimien vääryyksien johdosta. Voihan Unkarinkin aika tulla tässä seurassa. Nyt se jo joka tapauksessa voi esiintyä mahtipontisemmin vaatiessaan unkarilaisten vähemmistöjen inhimillisempää kohtelua naapurimaissa.

Myös Tonavan kysymyksen ratkaisuun nähden on Unkarin asema nyt aivan toinen. Pieni entente pyrki kaikin voimin, jopa Sovietin avullakin, järjestämään tämän kysymyksen oman mielensä mukaan. Nyt tulevat Itävalta ja Unkari lausumaan sanansa tässä asiassa aivan toisella kaikkupohjalla eikä istumaan neuvottelupöydän ääressä vain kuin siedetyt köyhät naapurit, joiden läsnäoloa täytyy sietää, koska ei siitä voi päästäkään.

Kuten ylläolevasta huomaa, on Unkarilla syytä olla tyytyväinen viimeaikain tapahtumain johdosta. Mutta suurin tyydytys on kuitenkin MUSSOLINI'lle suotava. Sillä varmuna pidetään täällä, että hän on kaiken takana. Hän on suunnitelmallisesti ajanut politiikkaa, joka nyt on johtanut Saksen ja Itävallan sovintoon. Vastauksessaan MUSSOLINI'in onnittelusähkeisiin SCHUSCHNIGG suoraan tunnustaa, että molemmat valtiomiehet monasti tavatessaan toisensa, ja viimein Rocca delle Camnatessa, keskustelivat juuri tästä kysymyksestä. Että SCHUSCHNIGG on seurannut mahtavan ystävänsä neuvoja, käy esille varmuudesta, jolla hän puhuu Mussolinin hyväksymisestä ja toisaalta siitä innostuksesta, jolla nyt aikaansaatu sovinto Italiassa vastaanotettiin.

Mutta MUSSOLINI voi olla tyytyväinen senkin takia, että hän on saattanut poistaa yhden Euroopan rauhaa eniten häirinneen kriisiaiheen, saksalais-itävaltaliaseen ristiriidan. Tämän kautta on koko Euroopan tilanne selvitynyt ja sen jännittyneisyys suureksi osaksi lauennut. Tätä pidetään täällä jopa Bismarkin tapaisena suurtyönä. Odotetaan nim., että täten tie Englannin ystävyYTEEN on avautunut Keski-Euroopalle. Tämä valtaahan on koko ajan ajanut Saksen ja Itävallan sovittamista. Täällä puhuttiin ennen tiestä Belgrad - Budapest - Varsova - Lontoo. Nyt annetaan ymmärtää, ettei tie Rooma - Wien / ja Budapest / - Berlin - Lontoo ole mikään mahdottomuus. Mitenkä paljon näin laajoissa ennusteluissa on perää, sen on ehkä läheinenkin tulevaisuus osoittava.

v.a. Asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 8.

v.a. Asiantuntija Nagyssonen

24/7 - 36.

LÉGATION DE FINLANDE

N:o 1,941.

Budapestissä, 25 p:nä heinäkuuta 1936.

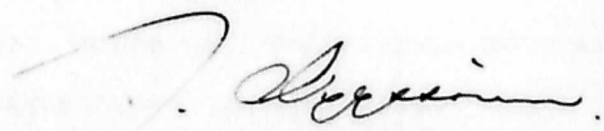
ULKOASIAINMINISTERIÖN		
14/147 Pal. 1936.		
78-26	12	
ASIA	ULKOASIA	ASIA
5	027	

Herra Ministeri,

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra
Ministeri, Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 8, jonka nimikkeenä on:

Ministeri GÖMBÖS'in sairaus.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

v.a. Asialinhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri
A. Hackzell,
Helsinki.

B U D A P E S T I - S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

Budapestissa 24 p:nä heinä-kuuta 196.

Asia: .....

Ministeri Gömbös'in sairaus.

ULKOASIAINMINISTERIÖN		
14/347 Sal. 36.		
5/8.36	3	15
	OSASTO	
5	C27	

Joku aika sitten soitti pääministeri GÖMBÖS'in adjutantti allekirjoittaneelle, pyytäen ilmoittamaan pääministeri KIVIMÄELLE, että hänen päällikkönsä terveys on jo niin paljon parempi, että hän saattaa elokuun 9 päivästä alkaen hänen lomansa loppuessa ruveta virantoimitukseen. Kysymyksessä on muka vain satunnainen munuaistulehdus ynnä munuaiskiviä, jotka muuten on jo poistettu. Parantuminen olisi siis vain ajan kysymys. Tämä tieto toimitettiin perille herra Pääministerille.

Huolimatta tästä sekä kaikista optimistisistä bulletineista ja Ulkoasiainministeriön virkailijain vakuutuksista, kuuluu pääministerin sairaus kuitenkin olevan hyvin vakavaa laatua. Erään hallitusta lähellä olevan, mutta ei hallituspuolueeseen kuuluvan korkean virkamiehen vakuutuksen mukaan, ovat huhut siitä, että ministeri GÖMBÖS sairastaa munuaisten supistumista, ikävää kyllä todet. Ja tämä sairaus on kuten tunnettua parantumaton. Kertojalleni oli min. HÓMAN hiljakkoin lausunut ministeri GÖMBÖS'in sairaudesta puheen ollen: "ja, das

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ist überaus tragisch". Tällaista huomautusta ei tehdä tilapäisen sairastapauksen johdosta.

Ministeri GÖMBÖS tarvitsisi täydellistä lepoa elääkseen vielä jonkun aikaa. Sitä ei hänen ympärillään oleva ryhmä kuitenkaan voi sallia. Sen vaikutusvallan ainoana perustana on GÖMBÖS'in virassa-olo ja sentakia hän ei saa vetäytyä pois paikalta, jota hän ei kuitenkaan voi täyttää, vaan hänen on kaaduttava ministerituoliinsa.

Kuvaavaa hautajaistunnelmalle hallituksessa on, että ministeri GÖMBÖS on virkatekevän pääministerin toimesta saanut osakseen kaksi suurta kunnianosoitusta. Hänelle on annettu Ansio-ritarikunnan suurristi ja hänet on nimitetty salaneuvokseksi. Minkä takia tämä kiire, voidaan kysyä. Ei kuulu vielä koskaan tapahtuneen Unkarissa, että ministerin viransijainen rupeaa kunnianosoitukseen ylempänsä suhteen tämän ollessa sairaana.

Tulee sitten kysymys seuraajasta. Koska Unkarissa on ylivoimainen hallituspuolue, joka kaiken määrää, niin "vallanperimys" on puolueen sisäinen asia. Ja puolueessa on monta virtausta ja erilaisia etupyyteitä. Osa ajaa entisen rahaministerin, nykyisin kansallispankin pääjohtajan IMRÉDY'n kandidatuurista. Toiset kannattavat GÖMBÖS'in ensimmäisen hallituksen sisäministeriä KERESZTES-FISCHER'ia, joka nykyisin on rahalaitosten keskuksen johtaja. Itse hallituksessa on kolme, jotka tulevat kysymykseen. Ensi sijalla on sisäministeri KOZMA, jolla kerrotaan jo ennen ministeri GÖMBÖS'in sairautta olleen niin suuri asema, ettei GÖM-

BÖS uskaltanut nimittää häntä viransijaisekseen, vaan määräsi siksi maatalousministeri DARÁNYI'n, jota ei kellään ole syytä pelätä. Ministeri KOZMA on antilegitimisti ja liiallista puoluevaltaa vastaan. Esim. talvella, kun hallituspuolueen sihteeri MARTON halusi alistaa yli-ispánit / maaherrat / itsensä alaisiksi, niin ministeri KOZMA lähti kahden viikon lomalle antaen ultimaatumin, että näiden maaherrain on edelleen oltava sisäministerin alaiset, muuten hän lähtee hallituksesta kokonaan. Hänen ei annettu erota ja puoluesihteerin vallanpyrkimykset hillittiin.

Muina kandidaatteina hallituksessa ovat opetusministeri HÓMAN, legitimisti, ja rahaministeri FABINYI. Tulevatko nämät lopulta kysymykseen KOZMAN rinnalla, se saadaan nähdä syksymällä. Miten kävikään, ennustetaan suursiivousta GÖMBÖS'in antichambressa, joka kuuluu olevan tavallista kirjavampi. Mikä ei estä, että uuden hallituksen päämiehen ympärille muodostuu uusi kiipijäin ryhmä, joka käyttää hyväkseen asemaansa jotenkin samalla lailla kuin sen edeltäjä. Unkarissa on protektio-systeemi kukoistava ja vain mahtavia suosijoita omaava voi päästä eteenpäin. Sen ovat unkarilaiset minulle vakuuttaneet ja sen saattaa usein omin silmin nähdä.

Olen kuullut täällä sanottavan, että valtiomies, joka tulee sairaalloiseksi, jo tämän tosiasian kautta menettää Unkarissa arvovaltansa. Vakuutetaan, että vaikka ministeri GÖMBÖS

vastoin odotusta tulisi terveeksi, niin häneen ei luoteta samoin kuin ennen ja hänen vaikutusvaltansa ei ole oleva se mikä se on ollut. Tämä tosiasia sattuu sitä kipeämmin GÖMBÖS'iin, joka enemmän miehekkäällä ja mahtipontisella esiintymisellään kuin intelligenssinsä ylemmyydellä on vaikuttanut kansaansa. Ministeri GÖMBÖS'in tapaus on siis hyvin tragisch, kuten hänen virkaveljensä lausui.

J. Nyquist.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C27

ASIA:

Budapestissä olevan lähetystön rap. n:o 9.

V.a. Asiamiehittäjä Nyssönen.

27/7 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 27 p:nä heinäkuuta 1936.

N:o 1944.

13/347/ae.	X
31/7.36	
5	C27

Herra Ministeri,

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra
Ministeri, Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 9, jonka nimikkeenä on:
Itävallan - Saksan sopimuksen seuraukset.

Vastaanottakaa, Herra Ministe-
ri, täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

J. Nyström
v.a. Asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

A. Hackzell,

Helsinki.

B u d a p e s t i   S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

Budapesti ssa 27 p:nä heinä kuuta 1936.

Asia: Itävallan - Saksan sopimuk-
sen seuraukset.

13/347/ku	86
31/9-36	
5	027

Raportissani n:o 7 olin tilaisuudessa kuvaamaan sitä suurta tyytyväisyyttä, mikä Unkarissa vallitsee sen johdosta että Saksan ja Itävallan sisarvaltiot ovat jälleen löytäneet toisensa. Olen nyt voinut todeta, että Itävallassa ilo on yhtä yleinen. Eikä se sittenkään ole suurin Wienissä, joka, paitsi saksalainen, on slaavilainen, unkarilainen ja juutalainen ja jonka kasvot sentakia ovat kääntyneet itään päin. Rajamaat pohjoisessa ja lännessä saavat heti tuntuvimman hyödyn sopimuksesta. Niillä on vanhat vahvat siteet Baijerin kanssa, sekä taloudelliset, kulttuuri- että sukulaisuussuhteet, ja ne ovat erikoisesti kipeimmin joutuneet kärsimään parin vuoden isoloinnista.

Mutta sopimus on tuntuvasti vaikuttava koko maan talouteen. Tosin ei Saksan ja Itävallan välillä ole ollut kauppasotaa, mutta kuitenkin poliittinen tilanne ei voinut olla ehkäisemättä kaupantekoa lamauttaen sitä koko lailla. Nyt saadaan vanha puun vienti Saksaan jälleen käyntiin. Samoin teuraseläimiä saatetaan uudelleen entiseen määräänsä viedä suureen naapurimaahan. Täten saadaan clearing normaaliksi ja Itävallalle edullisemmaksi.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Toinen Itävallalle edullinen seikka on 1000 saksanmarkkan maksun poistaminen, mikä maksu oli kaikkien Saksan alamaisten suoritettava, jos halusivat matkustaa Itävaltaan. Tämä on vaikuttava hyvin vilkastuttavasti Itävallan matkailuun, sillä turistivirta Saksassa on aina ollut hyvin huomattava. Tätä maksua ei ole kuitenkaan vielä poistettu, nähtävästi Baijerin kesänviettopaikkoja silmälläpitäen, ne kun ovat ylen täynnä rajan ollessa suljettuna. Syksyyn mennessä on luvattu sanottu maksu lopullisesti peruuttaa. Täten näitten maitten suhteet tulevat ulkonaisestikin normaaleiksi.

Merkki uudesta sovinnosta on vielä, että tästä lähtien sallitaan Itävaltaan Saksasta ja päinvastoin tuoda 4 à 5 sanomalehteä. Tähän asti lehtienkin tuonti maasta maahan oli kielletty. Tosiaankin luonnoton asiantila.

Mutta sopimuksesta on ollut sisäpoliittisiakin seurauksia. On luonnollista, ettei Itävallassa voida enää samalla lailla kuin ennen vainota natseja. Niitä on nykyhetkenä ja vankileireillä vankiloissa/ lähes 7.000. Tilanne on siis aivan kestämaton uusissa olosuhteissa.

Itävallan on sen takia täytynyt suostua amnestiaan ainoana ulospääsynä pulasta. Tämä amnestia julistettiin siis t.k. 22 liittopresidentin päätöksellä seuraavana päivänä toimeenpantavaksi.

Prestige-syistä ei amnestia tietenkään voinut olla yksipuolisesti vain natseja koskeva. Se on siis yleinen. Juridisesti on amnestia neljänlainen, nim: 1/ tuntuva ehdollinen rangaistuksen anteeksianto puhtaasti poliittisille rikollisille, 2/ oikeudenkäynnin keskeyttäminen samanlaisia rikollisia

vastaan, 3/ heinäkuun putshiin osanottaneille vähemmän syyllisille henkilöille armahdus ja 4/ rangaistuksen täytäntöönpanon sikseen jättäminen sellaisille, jotka eivät vielä ole alkaneet rangaistustaan kärsiä.

Armahdus tulee tapahtumaan vissien yleisten periaatteiden mukaan henkilöihin katsomatta. Niinpä puhtaasti poliittisten rikosten ollessa kysymyksessä, joista rangaistus on määrätty aina 10 vuoteen asti kuritushuonetta, seuraa täydellinen armahdus. 10 - 20 vuoden rangaistuksen suhteen myönnetään armahdus periaatteessa, paitsi jos asianomainen oli tehnyt itsensä syylliseksi verityöhön, tahi rikos on tapahtunut erikoisen raskauttavien asianhaaran vallitessa, kuten virkavelvollisuuksien laiminlyönti ja sotilasvalan rikkominen. Vielä on 46 elinkautiseen vankeuteen tuomittua armahdettu ehdollisesti.

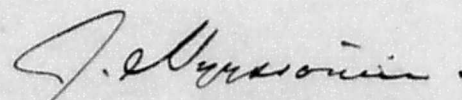
Julkeat rikokset jaetaan kahteen kategoriaan, räjähdysainerikokset ja muut. Edellisiin itsensä syytäiksi tehneet saavat armahduksen vain, jos on kyseessä vain räjähdysaineyksiköiden omistaminen tai sellaiset attentaatit, jotka eivät ole vahingoittaneet kenenkään henkeä eikä omaisuuttakaan saattavassa määrässä.

Mitä oikeudenkäynteihin tulee puhtaasti poliittisten rikosten johdosta, ovat kaikki keskeytetyt. Heinäkuun putshiin osanottaneista armahdetaan muut paitsi 48, jotka olivat valtion tai kunnan virkamiehiä.

Poliittisten rikosten takia tuomittujen rangaistusten käytäntöönpano on lykätty toistaiseksi. Tarkoituksena on uudelleen tutkia kaikki eri tapaukset mahdollista armahdusta silmällä pitäen.

Kun kyseessä oleva armahdus on toimeenpantu, tulee Itävallassa olemaan vain 224 poliittista vankia. Noin 10.000 tulee armahduksesta osalliseksi kaiken kaikkiaan.

Kuvaavaa on, että virallinen lehti, joka ylläolevan julkaisee, samalla sisältää pitkän kommentaarin armahduksen selitykseksi. Siinä sanotaan, että toimenpiteen tarkoituksena on likvidoida valtiovaltaa vastaan käydyt poliittiset taistelut, siinä muodossa, missä ne viime vuosina ovat esiintyneet. Pääasia on kuitenkin selitys, että armahdus ei tule yllätyksenä, vaan että sitä on jo kauan valmistettu. Toisin sanoen kysymyksessä ei olisi Saksalle tehty myönnytys, vaan vapaaehtoinen Itävallan hallituksen toimenpide. Armahdus ei muka ole "heikkoutta" hallituksen taholta, sanotaan, vaan selvä todistus siitä, että valtio on kyllin vakaantunut. Jos joku kuitenkin valtiovallan heikkouteen luottaen vielä ryhtyy poliittisiin rikoksiin, niin anteeksiannettu osa rangaistuksesta pannaan viipymättä täytäntöön. Toisaalta on hallitus nyt antanut mahdollisuuden kaikille näillekin Itävallan kansalaisille, uudelleen ottaa osaa rakentavaan toimintaan maansa hyväksi.

v.s. Asiamies.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 10.

v. a. Asainhoitaja Neujyssonen

H/8 1936

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 8 p:nä elokuuta 1936.

N:o 1986.

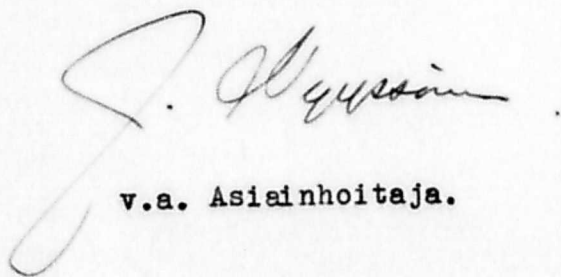
15 / 247 Sal. 1936.		
12/8-36	9	
5	C27	

Herra Ministeri,

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra Ministeri, Budapestin-lähetystön raportin n:o 10, jonka nimikkeenä on:

Montreux sopimus.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

v.a. Asainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

A. Hackzell,

Helsinki.

B u d a p e s t i . . . . . SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 10.

Budapesti ssa 7 p:nä elo kuuta 19 36.

Asia: Montreux sopimus.

15	347	Pal.	36
12/8-36	9		
5	C27		

Unkarin suhtautumista Montreux'n sopimukseen kuvaa Pesti Hirlap'in otsikko kirjoittaessaan pääkirjoituksen sen johdosta: "Se pyöri sittenkin". Lehti väittää, että olo-
suhteitten perusluonto vielä on tuottava pienelle ententel-
le monta karvasta kokemusta. Maailman elämää ei voida tuo-
mita jäykistymään kokonaan, sillä se merkitsisi kuolemaa.
On mahdotonta ikuistuttaa rajat Tonavan laaksossa. Se että
neuvottelut Lausannen sopimuksen muuttamisesta käytiin ulko-
puolella Kansainliiton 19 artiklan, ei muuta asiaa. Revisio
kulkee tietään edelleen eikä sitä mikään voi pidättää.

Unkarille tosiaan sopimus merkitsee sen periaatteen
voittoa, että kansainvälinen sopimus voidaan muuttaa rauhalli-
sin neuvotteluin. Täällä vedotaan mielellään Times'in sopimus-
ta koskevaan artikkeliin, jossa sanotaan m.m., että ensimmäisen
Versailles'in rauhansopimuksen muuttamiseksi pidetyn kansainväli-
sen konferenssin epäonnistuminen olisi ollut katastrofaali. Mut-
ta ei ainoastaan se seikka ollut tärkeä, että sopimus voi-
taisiin muuttaa rauhallisin keinoin, vaan myös se, että täten
keksittiin menetelmä, jolla tämä saattaa tapahtua! Ja parasta
on, että tämä suurelta osalta on Rumanian ulkoministeri TITU-

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

LESCU'n ansiota, ainakin täällä niin väitetään. Hän nimittäin teki kaikkensa, jotta Turkin toivomusta saada sopimus muutetuksi ei käsiteltäisi Kansainliiton puitteissa eikä 19 artiklan perusteella, vaikka tämä on kuin erikoisesti tehty tällaista tapausta varten. Hän sai aikaan sen, että neuvottelut käytiin Genève'in sijasta, jonka kuloarien ummehtuneessa ilmassa koko asia olisi voinut tulla turmelluksi, Montreux'ssa, jossa puhalsivat raikkaammat tuulet. 19:lle pykälälle juttu ei ollut erikoisen mairitteleva; ilman sitä nim. tultiin erinomaisesti toimeen.

Unkarilaiset ovat vakuutetut siitä, että Montreux merkitsee vain alkua. Ja he vetoavat tässäkin mainittuun Times'in artikkeliin, jossa sanotaan, että "Montreux'n saavutus oli vain laajemman ja vaikeamman kehityksen alku rauhan takaamiseksi neuvottelujen tietä, mikä työ on suoritettava, jotta Euroopan palaaminen kilpailevien liittoumain vaaralliseen systeemiin saataisiin estetyksi!"

Eräs bulgarialainen virallisia piirejä lähellä oleva henkilö kertoo Bulgarian suhtautumisesta Montreux'n sopimukseen seuraavaa. Turkissa on vietetty sopimuksen allekirjoittamista kansallisena juhlanä ja tämä on täysin ymmärrettävissä. Uusi sopimus merkitsee uutta Kemal Atatürkin voittoa ja ansiota isänmaansa suhteen. Sèvresin rauhansopimus ryösti Turkilta salmien hallinnon ja jätti Konstantinopolin /armeijan armeille, se kun oli sijoittuneena Tchataldjassa. Kiitos Kemal Pashan Sèvresin sopimus vaihdettiin toiseen Lausannessa, jonka kautta Turkki sai salmensa ja Itä-Trakian takaisin. Kuitenkin salmet jäivät linnoituksitta ja puolustuksetta ensi hyökkääjän saaliiksi. Kemal Atatürk on vienyt loppuun voittonsa nyt Montreux'ssä, vapauttamalla maansa kaikista siteistä ja palauttamalla sen suvereniteetin kokonaisuudessaan.

Mutta Montreux'ssä vietettiin toinenkin voitto. Kohtuuden periaate siellä voitti ja mahdottomiksi havaitut sopimukset muutettiin rauhallisin keinoin. Turkki ei tahtonut käyttää hyväkseen Euroopassa vallitsevaa sekavaa tilannetta sanoakseen yksipuolisesti irti sopimuksen, vaan valitsi diplomaattisten neuvottelujen laillisen tien vedoten Kansainliiton sopimuskirjan 19 pykälään.

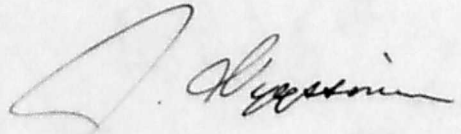
Bulgaria kannatti Turkkia kahdesta syystä: Yhtäältä se halusi ylläpitää ja voimistaa näiden kahden maan ystävällisiä suhteita ja toisaalta sitä elähytti rauhallisen revision periaate. Bulgariaa painaa Neullyn sopimus ja sen, samoin kuin kaikkien heikkojen, sodan seurauksista kärsivien kansain etujen mukaista on tehdä kaikkensa, jotta oikeus ja kohtuus vihdoinkin pääsisi voitolle. Tältä kannalta katsoen oli Turkin voitto myös Bulgarian.

Turkissa vietettiin heinäkuun 21 päivää kansallisena juhlapäivänä: kaikkialla maassa toimeenpantiin suuria juhlia. Joukot, jotka marssivat vapautetulle alueelle vastaanotettiin riemukkaan ja kukkasin. Olihan kysymyksessä toinen Dardanellien voitto. Tällä kertaa kuitenkin ilman häviävää puolta ja katkeruutta. Ilo ei siis ollut aiheeton. Sopimusta pidetään Turkissa erikoistapauksena sekä Turkin että maailman historiassa. Turkki on saanut täyden suvereniteetin koko alueellaan ja kansainvälinen salmikomitea lakkautetaan.

Salmien vapaus ylläpidetään uuden sopimuksen mukaan edelleen, mutta huomioonottamalla Turkin ja Mustanmeren rannikkovaltioitten turvallisuus, kuten sopimuksen alkulauseessa sanotaan. Tämä on muuten ensimmäinen kerta kuin tällainen erotus tehdään salmia koskevassa sopimuksessa ja Mustanmeren val-

tiotitten erikoisasema salmien suhteen tunnustetaan nimenomaan kansainvälisesti.

Asian ytimeen osui Turkin ulkoministeri lausueessaan Montreux'ssa loppuistunnossa: " Tästä lähtien voimme maailmalle sanoa, että jos kansoja elähyttää hyvä tahto ja sovinnollinen henki, mikä on kaiken kansainvälisen yhteistunnon perusta, voidaan vaikeimmatkin probleemit ratkaista ja kaikki pyrkimykset elähyttää oikeuden ja kohtuuden tunne ovat johtavat menestykselliseen tulokseen".

v.a. Asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähelyntä raportti n:o 11.

Ministeri Talas

14/10 1936

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 14 p:nä lokakuuta 1936.

N:o 2426.

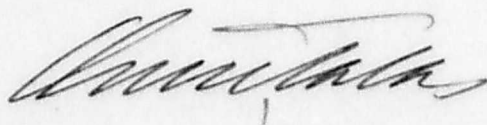
16 / 347 Sal. 36		
20/10-36	-2	
	5	C27

Herra Ministeri,

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra
Ministeri, Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 11, jonka nimikkeenä on:

Unkarin uusi hallitus.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Rudolf HOLSTI,

Helsinki.

Budapesti ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 11.

Budapestissa 14 p:nä loka kuuta 1936.

16 / 347 Pal. D 36.

Asia: Unkarin uusi hallitus.

29/10-36

3

5 | 027

GÖMBÖS'in tragikassa on sovittavana piirteenä, että hänen palava toiveensa täyttyi: hänen ei tarvinnut eläessään luopua hänelle niin rakkaaksi käyneestä pääministerin vallasta. Jo viisi kuukautta sitten kuolemaan tuomittu mies piti vallan kässissään -- ainakin nimellisesti -- kunnes kuolema sen häneltä riisti.

Kaunis piirre Unkarin valtiollisessa elämässä on opposition suhtautuminen sairaaseen pääministeriin. GÖMBÖS'in monasti jyrkkä esiintyminen oli herättänyt vastustusta ei vain varsinaisissa vastustuspuolueissa, vaan myöskin laajoissa piireissä hänen omassa puolueessaan. Mutta kun tieto levisi, että pääministerin elämä ei enää ollut pelastettavissa, vaimeni valtiollinen taistelu. GÖMBÖS'in sallittiin rauhassa kamppailla kuoleman kanssa. On luonnollista, ettei tyytymättömyys Gömbösin hallituskautteen ilmene myöskään sanomalehtien Gömbösille omistetuissa muistosoanoissa. Kaikissa kirjoituksissa tunnustetaan Gömbösin suuruus, hänen tarmokkuutensa, hänen päättäväisyytensä ja hänen suuri isänmaanrakkautensa.

Mutta tuskin oli Gömbös'in hauta luotu umpeen, niin jo pääsivät muunlaisetkin äänet ilmoille. Ei tosin nytkään vaina-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi Puolustus ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

jaan kohdistuvana moitteena, mutta uudelle hallitukselle osoitetuissa kehoituksissa. Erinomaisen taitavasti toi varsinkin Pester Lloyd tällä tavalla esille Gömbös'in heikkoudet. Lehti kirjoitti, että uudelta pääministeriltä odotetaan varsinkin että hän kykenee ylläpitämään hallituspuolueessa sellaista kuria, ettei hallituksen kannattajain taholla panna koko virkamieskoneistoa liikkeelle hankkiaksensa hallitukselle vaaleissa voiton ja tukahduttaaksensa, keinoista välittämättä, jokaisen pienenkin yrityksen itsenäiseen toimintaan. Lehti kirjoittaa olevansa vakuutettu siitä, että DARÁNYI "wird nicht dulden, dass die Organisation seiner eigenen Partei die Überzeugungen der Andersdenkenden unter missbräuchlicher Anwendung von teils verschleierten, teils auf ganz frivole Art unverschleierten Gewalt mundtot und unwirksam macht. Er wird in der inneren Politik den geraden und sauberen Weg gehen, den die ungarische Gesetze auch den Machthabern vorschreiben."

Terävämmin tuskin olisi voitu paljastaa Gömbös'in hallituksen suurinta vikaa.

Gömbös'in perinnöstä käytiin taisteluja jo kuukausia ennen Gömbös'in kuolemaa.

Voittajana selviytyi maatalousministeri DARÁNYI, joka Gömbös'in sairauden aikana jo oli hoitanut pääministerin tehtäviä. DARÁNYI olisi kyllä ansainnut päästä voittajaksi omienkin ansiottensa vuoksi, mutta todellisuudessa hän voitti, koska jokaisen kilpailijan voitto olisi vaarantanut hallituspuolueen yksimielisyyttä. DARÁNYI'n voittoon suhtautuvat vastustusryhmätkin suhteellisen suosiollisesti. Sekä kreivi BETHLEN

että Tibor ECKHARDT ovat lausuneet tyytyväisyytensä DARÁNYI'n nimittämisen johdosta. Muuten voi selvästi huomata kreivi BETHLEN'in vaikutusvallan kasvamista eikä se aika liene kaukana, jolloin kreivi BETHLEN muodossa tahi toisessa jälleen saapi suoranaisten vaikutuksen Unkarin valtion johtoon.

Heti kun tuli tunnetuksi, että DARÁNYI'ista tulisi pääministeri, oli myöskin selvää, että hallitus pääasiallisesti jäisi muuttumatta. Että kauppaministeri WINCHKLER eroaisi, oli jo kauan tiedetty. Ei ole helppoa olla kauppaministerinä maassa, jossa kauppa on siihen määrin säännöstelty kuin nykyään Unkarissa. Lisäksi tuli alituinen ristiriita kauppaministerin ja teollisuusministerin välillä. Katsottiin sentähden parhaaksi poistaa tämä ristiriita siten, että molemmat salkut yhdistettiin saman miehen käsiin. Niin annettiin nuorelle teollisuusministeri BORNEMISZA'lle tehtäväksi valvoa sekä kaupan että teollisuuden etuja.

Yllätyksenä sitä vastoin tuli puolustusministeri SOMKUTHY'n ero. Vain hiukan yli kuukauden oli hän ennettänyt hoitaa puolustusministerin tehtäviä, kun hänen jo täytyi väistyä. Syy hänen eroonsa on näin maallikon mielestä jokseenkin vähäpätöinen ja koski GÖMBÖS'in hautajaisjuhlamenoja. Kun Gömbös ei koskaan ollut aktiivinen, kenraali SOMKUTHY ei suostunut siihen että Gömbösin ruumis olisi kuljetettu tykkilavetilla hautaan, vaan erosi mieluummin. SOMKUTHY'n seuraajaksi nimitettiin jalkaväen kenraali Wilhelm RÖDER. Kenraali RÖDER'ia pidetään erittäin etevänä sotilaana. Ollessaan sotatieteen professorina Buđapestissä oli Gömbös hänen oppilaansa. V. 1929 nimitettiin RÖDER yleisesikunnan päälliköksi, josta toimesta hän v. 1935 siirtyi eläkkeelle.

Hallituspuolueen äärimmäinen oikeisto teki parhaansa sisäasiainministerin kukistamiseksi. Sisäasiainministeri KOZMA, Gömbös'in hallituksen varmaan tarmokkain ja ehkäpä kykenevinkin jäsen, oli hyvinkin häikäilemättömästi käyttänyt valtaansa viime parlamentin vaaleissa. Mutta tämän takia hän ei ollut joutunut hallituspuolueen äärimmäisen oikeiston vihoihin. KOZMA tahdottiin pois, koska hänen äitinsä oli juutalainen. Väitetään Saksastakin käsin harjoitetun painostusta tässä tarkoituksessa. Antisemitismi ei kuitenkaan vielä Unkarissa ole niin voimakas, että yritys olisi onnistunut.

Otaksutaan että DARANYI lähitulevaisuudessa eroaa maatalousministerin toimesta voidakseen omistaa koko aikansa pääministerin tehtävien suorittamiseen. Hänen seuraajanaan on jo julkisuudessa mainittu maatalousministeriön valtiosihteeri MARSCHALL.

Gömbös jätti uudelle hallitukselle vaikeasti hoidettavan perinnön. Ryhtyessään hallitukseen oli Gömbös laatinut hyvinkin suuren uudistusohjelman, josta hän ei toteuttanut paljoakaan. Liekö sitten aika ollut liian lyhyt, vaikeudet liian suuret vai oliko hyvässä tahdossa vikaa, sitä on turhaa nyttemmin enää kysyä. Pääasia on että DARANYI ei voine välttää ainakin yrittää ratkaista tärkeimmät sisäpoliittiset kysymykset: vaalien uudistaminen ja maatalousreformi. Mutta toisen tai toisen toteuttaminen voi hajottaa hallituspuolueen. Hallituspuolue on niin suuri että siihen tosiasiallisesti mahtuu oikeisto, keskusta ja maltillinen vasemmisto. Miten saada nämä eri ryhmät yhtymään samaan uudistusohjelmaan?

Gömbös jo ehti antaa määräyksen valmisteluihin ryhtymisestä vaalilain uudistamiseksi. Hän ilmoitti asettavansa hallituspuoluelaisista ja vatuspuoluelaisista kokoonpannun valiokunnan mieltämään vaalilain uudistamista. Tämän ajatuksen toteuttamiseen ryhtynee DARÁNYI piankin.

Uusi pääministeri on ilmoittanut pysyvänsä Gömbösin ulkopoliittisessa ohjelmassa. Ja muuta mahdollisuutta ei Unkarilla nykyään olekaan. Unkari on siihen määrin sitonut itsensä Italiaan, että se ei ole tilaisuudessakaan itsenäistä politiikkaa harjoittamaan.

Stenroos

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 18

v.a. Asiamiehiksi Nyysönen

17/10 1906

LÉGATION DE FINLANDE

Budapestissä, 17 p:nä lokakuuta 1936.

N:o 2459.

17 / 347 Gal. &	36.
21/10. 36	2
5	027

Herra M i n i s t e r i ,

oheenliitän kunnioittaen Budapestissä
olevan lähetystön raportin n:o 12, jonka nimik-
kenä on :

Unkarin ulkopoliittinen tilanne.

Vastanottakaa, herra M i n i s t e r i ,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

J. Nyssönen.

B u d a p e s t i . . . . . SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

Budapesti ssa 17 p:nä loka kuuta 1936.

17	197	Sal.	1936
21/10-36			
5	029		

Asia: Unkarin ulkopoliittinen tilanne.

Kuten raportistani n:o 9 ilmenee, oli Unkarilla täysi syy tyydytykseen saksalais-itävaltalaisen sopimuksen johdosta ja täällä toivottiin yleisesti että tämän viime heinäkuun 11 päivän sopimuksen aiheuttama tilanne jatkuisi niin kauan kuin mahdollista. Itävallan kysymys oli saanut ratkaisun, joka oli omiaan tyydyttämään sekä Italiaa että Saksaa ja aikaansaamaan unkarilaisten hartaasti toivoman lähentymisen näiden kahden suurvallan välille. Sitäpaitsi hälvensi tämä sopimus Unkarissa vallitsevan pelon, että Itävalta mahdollisesti kääntyy Tšekkoslovakiaan päin etsien tukea sieltä. Tähän asti oli Unkari ollut se valtio, jonka ympärille kiertyi saartava rengas; nyt oli Tšekkoslovakian vuoro jäädä vihollisryhmän ympäröimäksi.

Viime aikojen tapaukset ovat seuranneet nopeasti toisiaan ja tuntuu kuin ne olisivat muuttaneet poliittista tilannetta ja ryhmämuodostusta jonkun verran. Viime kuun keskipeleillä piti pikku ententen neuvosto kokouksensa Bratislavassa ja samaan aikaan suunniteltiin joukko ranskalaisten ministerien käyntejä Tšekkoslovakiaan, Jugoslaviaan ja Rumaniaan. Itävallan

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ulkoasiain alivaltiosihteerin Guido SCHMIDT'in käynnin yhteydessä Roomassa samoihin aikoihin, päätettiin toisaalta, että Italian, Itävallan ja Unkarin ulkoasiainministerit tapasivat toisensa lähitulevaisuudessa Rooman pöytäkirjojen määräysten mukaisesti. Sanotaan, että tri SCHMIDT tulee käymään Budapestissä ennen tätä kokousta ja että ministeri KÁNYA pistäytyy Roomassa. Tästä viimeainitusta käynnistä ei kuitenkaan tulle mitään, koska CIANO kävi täällä vasta Gömbös'in hautajaisissa.

Bratislavan kokous ja etenkin sen julkaisema kommunikaatio on ollut omiaan huolestuttamaan Unkaria sangen syvästi. Etenkin selitys, että pikku-entente katsoo olevansa vapautettu rauhansopimuksen määräyksistä siinä tapauksessa, että Unkari ryhtyy varustautumaan, herätti pahaa verta täällä. Unkarin taholta väitetään, että on kummallista tehdä johtopäätöksiä vielä tapahtumattomista asioista, etenkin kun pikku-entente on rikkonut rauhansopimusta koska vain sille on sopinut /minoriteetit/. Unkari taas on aina pyrkinyt lähenemään muita Tonaan-valtoja, mutta pikku ententen luomassa ilmapiiirissä se on ollut mahdotonta. Unkari suostuu nimittäin neuvottelemaan vain täysin tasa-arvoisena naapurinsa kanssa.

Tämä jyrkkä kanta Unkariin nähden kai johtui saksalais-itävaltalaisesta sopimuksesta sekä valtionhoitaja HORTHY'n käynnistä HITLER'in luona Berchtesgadenissa, jonka tarkoitukselta ja tuloksista ei vielä ole tietoa, mutta joka itsessään oli siksi silmiinpistävä, ettei se voinut olla aiheuttamatta vastamielenosoituksia Unkarin ja Saksan vastustajain taholta.

Ranskalaisten ministerien käyntien johdosta huomaetaan täällä, ettei Pariisissa enää olla varmoja pikku ententen luotettavuudesta. Vain Tšekkoslovakia on varma liittolainen,

sitä kun sitoo myöskin yhteistoiminta Sovietin kanssa. Pikku ententen maiden välillä vallitsee, kuten jo ennen usein olen esittänyt, suuria etujen ja pyrkimysten eroavaisuuksia. Tässä yhteydessä viitattakoon Barthou'n traagilliseen kohtaloon, kun hän aikoi ikuisesti sitoa Ranskan ja pikku ententen kohtalot toisiinsa.

Wienissä pidettävää ulkoministerien kokousta katsotaan täällä Italian sangen kipeästi kaipaamaksi mielenosoitukseksi siitä, että sen vaikutusvalta yhä on jatkuva kaakkois-Euroopassa. Oikeastaan tuntuu kuin se olisi tarkoitettu vastamielenosoitukseksi Bratislavan kokouksen johdosta. Itse asiassa se kohdistuu Itävallan ja Saksan sopimusta vastaan. Tämä ei johtanut nim. täydelleen Unkarin toivomaan tulokseen: Italian ja Saksan lopulliseen lähenemiseen, vaan aikaansai yksinomaan Saksan vaikutuksen lisääntymistä Itävallassa, joka täten tuli Saksan hyökkäysportiksi sen pyrkiessä kaakkoonpäin. Tämä tilanne on ollut ratkaiseva Unkarille, jonka ulkopolitiikan on tarkasti otettava huomioon, millä suurvallalla on Itävallassa suurin vaikutusvalta. Tänä valtana on nyt Saksa, josta mahdollisesti kerran tulee Unkarin naapuri, kun taas Italian mahdollisuudet voida johtaa Itävallan kohtaloa yhä ovat vähenevässä. Näin ollen Unkarilla on vähän mielenkiintoa kokoukseen Wienissä.

Kuten aina ennen silloin, kun näytti siltä, että Italialla oli aikomuksena sitoa Unkari lähemmin itseensä, ryhtyi Saksa nytkin vastatoimenpiteisiin. Syyskuun 19 päivänä, siis päivää sen jälkeen kuin Tri SCHMIDT MUSSOLIN'in kanssa oli sopinut Wienin sopimuksen pidosta, saapui Budapestiin Saksan ulkoasiainministeri NEURATH muka yksityiskäynnille tyttä-

rensä, tšekäläisen lähettilään v. MACKENSEN'in rouven luo. Täällä ollessaan oli hänellä kuitenkin monta pitkää keskustelua ulkoministeri KÄNYA'n kanssa ja hän otti osaa valtionhoitajan järjestämään metsästykseseen. Tätä metsästystä on pidetty vastakäyntinä HORTHY'n käynnille Berchtesgadenissa.

Mikäli hyvin informoiduissa piireissä kerrotaan, oli NEURATH'in käynnillä aivan erikoiset tarkoituksensa. Ensi sijassa hän koetti saada Unkaria lupaamaan, ettei se Wienissä tule antamaan minkäänlaisia uusia lupauksia tai sitoumuksia Italialle. Väitetäänpä hänen ehdottaneen Unkarille, että se kokonaan luopuisi Italiasta ja lähenisi Jugoslaviaa. Saksahan on usein, kuten jo ennen olen raportoinut, koettanut aikaansaada lähenemistä Budapestin ja Belgradin välille. Joskin Saksan ehdotukset tässä suhteessa eivät ole kohdanneet vastusta Unkarin taholta, ei lähene- misestä vielä ole tullut mitään mainittavaa, mikä ^{kai} etupäässä johtuu siitä, että Jugoslavia ei ole suostunut muuttamaan vähemmistöpolitiikkaansa Unkarin vaatimuksen mukaisesti.

Ollakseen varmempi matkansa positiivisista tuloksista, kävi NEURATH tänne tullessaan Münchenissä ministeri GÖMBÖS'in luona, jonka saksenmielisyys on tunnettu. Tämä käynti on kieltämättä myös yhteydessä Neurath'in käynnin toisen tarkoituksen kera. Gömbös'in sairauden takia oli sangen varmaa, että hallituksessa pian tapahtuu vaihto, ja NEURATH tahtoi edeltäkäsän saada selvää siitä, kuka tulisi Gömbös'in seuraajaksi. Väitetään, ettei Saksa missään tapauksessa halua sisäasiainministeri KOZMA'a pääministeriksi, koska

hän viime keväällä esillä olleessa n.s. Rajniss - asiassa asettui vastustamaan pyrkimyksiä juutalaisen vaikutusvallan vaihtamiseksi Unkarin lehdistössä nazistiseksi, ja hän näin ollen on tullut persona ingratakksi Saksassa.

Huomioonottaen Euroopan politiikan kehityksen, on Unkari katsonut olevan edullista kääntyä hieman Roomasta pois päin. Se ei tahdo seurata Italian Englanninvastaista politiikkaa, sillä se ei halua menettää sitä myötätuntoa, mikä visseissä piireissä Englannissa vallitsee Unkarin asialle. Oletetaan sitä paitsi, että Italia haluaa ottaa Tšekko-slovakian mukaan Rooman sopimukseen, joka kuten tunnettua on avoin kaikille jotka siihen haluavat liittyä. Tätä taas ei Unkari voi mitenkään sallia ja vakuutetaan, että Unkari siinä tapauksessa, että Italia tulevassa Wienin kokouksessa aikoo ehdottaa jotain sen tapaista, tulee heti luopumaan Italian ystävydestä. Toisaalta ovat Unkarin toiveet saada Italialta hädän sattuessa efektiivistä apua nyt pienemmät kuin koskaan. Kun Saksa näin ollen koettaa sitoa Unkarin lähemmin itseensä, tapahtuu tämä siinä tietoisuudessa, että Unkarilla on vain kaksi vaihtoehtoa suurvaltain ystävyys suhteen, se itse ja Italia.

Kun Kansainliitto äskettäin päätti sallia Abessinian edustajan ottaa osaa Assemblen istuntoihin, niin Unkari selitti, että tämän päätöksen kautta Italia tuli suljetuksi eurooppalaisesta yhteistyöstä. Unkarin täytyi tässä, kuten monessa muussakin kysymyksessä, asettua Italian kannalle. Mutta että asia täällä herätti niin suurta harmia, se riippui siitä, että väitettiin LITVINOFF'in systemaattisesti valmistelleen pienempien jäsenvaltioiden vahingoittamista Ranskan selän ja yleensä kulissien takana ja täten antaa isku

Euroopan valtioiden rauhalliselle yhteistyölle. Sen kautta että Soviet Itävallan ja Saksan päästyä sovintoon, on ryhtynyt toimimaan Italiaa vastaan, joutuu koko Eurooppa kärsimään! Täällä katsotaan, että Ranskan diplomatia etupääs-
on
sä/ kompromettoitu ja että Ranskan ulkopolitiikan prestige on kärsinyt, se kun on joutunut Moskovan, sen oman liittolaisen, petettäväksi.

Vielä on mainittava Unkarin edustajan kenraali Tanczosin esiintyminen Geneven Asseleassa. Hän piti nimittäin siellä puheen, jossa alleviivattiin liiton uudistuksen tärkeyttä. Tärkeimpinä kohtina, jotka kaipaavat reformia, hän mainitsi liiton peruskirjan 19. artiklan, keskinäisen avunannon systeemin, yhdenvertaisuuden tunnustamisen aseistuksen suhteen ja vähemmistökysemyksen. Nämä kohdat sisältävät, kuten tunnettua, Unkarin vaatimukset yleensä, mutta niitä ei ole ennen esitetty niin yksityiskohtaisesti eikä sellaisella ponnella kuin nyt. Vaikka Unkari ei voinut toivoa aikaansaavansa mitään enempää kuin ennenkään tällä esityksellä, niin se tahtoi joka tapauksessa käyttää tilaisuutta hyväkseen hankkiakseen niin paljon myötätuntoa kuin mahdollista ajamalleen asialle.

Heikki...

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Budapestissa olevan lähetystön raportti n:o 13.

v.a. Asiamiehille: Nyysimies

28/10 1956.

LÉGATION DE FINLANDE

N:o 2,495.

Budapestissä, 29 p:nä lokakuuta 1936.

18 347 Sal. 1936.		
2/11-36	2	
	OSASTO	AKTIA
5	027	

Herra M i n i s t e r i ,

oheenliitän kunnioittaen Teille, Herra
M i n i s t e r i , Budapestin-lähetystön raportin
n:o 13, jonka nimikkeenä on :

Unkari ja bolševismi.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

A. Heikkinen

B U D A P E S T I - S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 13.

Budapesti-ssa 28 p:nä loka-kuuta 1936.

18 / 347 Sal. 36.

Asia: .....

3/11-36

Unkari ja bolševismi.

5 C27

Sovietin pyrkimykset suhteitten solmimiseen Euroopan muitten valtojen kanssa ovat aina aiheuttaneet levottomuutta Unkarissa. Etenkin pelätään täällä, että Soviet jollain lailla pääsisi vaikuttamaan Tonavan laakson järjestykseen. Soviet-vaara tuli yhä vilkkaamman pohdinnan alaiseksi sittenkuin Soviet, tehtyään Ranskan kanssa liiton, allekirjoitti samanlaisen sopimuksen myös Tšekkoslovakian kanssa. Tämän viimeksimainitun seikan johdosta Bethlen aikoi-
naan hyökkäsi lehdissään kiivaasti sekä Sovietia vastaan, jonka hän väitti omaksuneen tsaarien Venäjän pan-slavismiohjelman, että Tšekkoslovakiaa vastaan, joka asettumalla suur-venäläiseen mahtipiiriin, oli vaihtanut läntisen orientointinsa itäiseen. Unkarissa oltiin yleensäkin selvillä siitä, kuinka suurta vaaraa sotilaallisessa suhteessa tšekkoslovakialais-venäläinen sopimus merkitsi Unkarille, Slovakiaan kun ruvettiin rakentamaan toinen lentosatama toisensa jälkeen venäläisten ohjeitten mukaan ja heidän myötävaikutuksellaankin. Budapestihän on vain n. 30 km. Slova-

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kian rajalta.

Kuluvan vuoden alussa herätti täällä yleistä hämmästystä Pariisissa pidettyjen neuvottelujen aikana Ranskan, pikku ententen ja Itävallan välillä tehty ehdotus, että Italian sijasta otettaisiin Neuvostovenäjä Tonavan laakson olojen pysyvyyden takaajaksi. Ehdotusta katsottiin kuolleenä syntyneeksi, se kun oli ristiriidassa sekä Itävallan että muiden Tonavan valtojen sisäpolitiikan kanssa, ja väitettiin, että neuvostohallitus vain aikoi käyttää tätä saamaansa tilaisuutta hyväkseen jatkaakseen hajoittavaa val-lankumouksellista toimintaansa jo bolševisoidussa Keski-Euroopassa. Kun sitten saksalais-itävaltalaisen sopimuksen kautta katsottiin tämä vaara vältetyksi, esitti Bethlen uuden konstruktivisen ohjelman Tonavan laakson järjestämiseksi, saksalais-italialaisen yhteistoiminnan merkeissä, tähden-tään, ettei Soviet senkään takia voinut olla osanottajana tulevassa Tonavansopimuksessa, koska ei ollut mahdotonta, että ehkä se äkkiä saattaisi tekeytyä koko laakson herraksi.

Poliittisen tilanteen kehitys seuraavina aikoina ei kuitenkaan vastannut odotuksia Unkarissa. Suuri oli täällä pettymys Genèveen assemblean päätöksen johdosta Abessinian edustuskysymyksessä, koska Italia sen kautta joutui kärsimään poliittisen tappion ja etenkin koska Soviet oli suoriutunut voittajana tässä juonittelussa, mikä merkitsi iskua rauhal-liselle yhteistyölle Euroopassa.

Syy miksi Unkari niin tarkasti seuraa Neuvostovenäjän jokaista yritystä päästä osanottamaan Euroopan politiikkaan ja aina varoittaa vaarasta, mille Eurooppa asettuu alttiiksi salliessaan Sovietin saavan vaikutusvaltaa yleiseen poliittiseen kehitykseen, ei riipu niin paljon ulkopoliittisesta kuin sisäpoliittisista syistä: kommunistisesta myyräntyöstä Unkarissa. On vaikeaa saada käsitystä kommunismin levenemisestä Unkarissa, sillä mitään kommunismipuoluetta ei ole; se on kielletty ja kaikenlaiset kommunismin ilmaisut tukahutetaan ankarasti. Että rauhallisen kuoren alla tapahtuu yhtä ja toista, sen todistavat onet tapaukset, jolloin poliisin on onnistunut paljastaa kiihoitustoimintaa, joka on tapahtunut Moskovan rahoilla.

Esimerkkinä siitä, miten kommunistit toimivat Unkarissa, mainittakoon seuraavaa: Viime keväänä paljastui eräässä tšekäläisessä juutalaisessa tyttölyseossa laajalle levinnyt järjestelmällinen toiminta bolševismin levittämiseksi opiskelevan nuorison keskuuteen. Tyttöjen kesken pidettiin kodeissa "jour"-eja, joissa vartavasten koulutetut kauppa-apulaiset y.m. ulkopuoliset henkilöt pitivät esitelmiä tai muuten vaikuttivat kommunismille suosiollisen mielialan istuttamiseksi nuoriin läsnäoleviin. Myöskin poikia kutsuttiin osanottamaan näihin kokouksiin, joissa toiminta oli sangen vilkasta, mikä kävi ilmi siitäkin, että liikkeellä oli äänenkannattaja, juutalainen uskonnollinen viikkolehti. Liikkeen alkuunpanija

ja johtaja, eräs kauppakorkeakoululainen, vangittiin ja toiminta saatiin lopetetuksi ainakin toistaiseksi.

Työläiskodeissa pidetään myöskin salaisia "valistustilaisuuksia", joissa hienosti puetut iitämaalaistyyppiset työttömiksi itseään nimittävät nuorukaiset tekevät propagandaa työläisten, kauppa-apulaisten y.m. keskuudessa. Hyvin suosittu propagandatapa on n.s. lausuntakuorojen muodostaminen, joissa esittäjät usein tietämättään levittävät bolševismia suuren yleisön keskuuteen.

Vapaaehtoiset sekä katoolliset että protestanttiset nuorisoyhdistykset kyllä toimivat voimiensa mukaan vetääkseen nuorison pois kommunismin teiltä, mutta tällä alalla toimivat kertovat, että heidän vastustajillaan on niin suuria summia käytettävissään, että on vaikeaa kilpailla heidän kanssaan. Mistä varat tulevat, siitä ei ole kellään epäilystä.

Espanjan tapahtumat ovat olleet omiaan aikaansaamaan yhä enemmän levottomuutta Unkarissa, ja tätä taustaa vastaan on osaksi katsottava hallituksen 30 p:nä viime syyskuuta antama kielto kaikenlaisten poliittisluontoisten kokousten, marssien ja mielenosoitusten toimeenpanemisesta. Heti kun tämä kielto oli julkaistu, esitti nim. sisäministeri Kozma eräitä lausuntoja, jotka ovat kuvaavia hallituspiireissä vallitsevalle mielialalle kommunismin nähden. Hän selitti, että Espanjan tapauksien vaikutukset ovat huomattavissa vissien vasemmistoradikaalisten ryhmien keskuudessa, ja että sosialistilehti Népszava'n käyttämästä äänensävyistä käy esille, ettei enää tehty eroitusta II:n ja III:n internationaalien välillä. Hän

vaati sentakia, että selvä raja oli vedettävä näiden välille, koska hän muussa tapauksessa tulisi pakoitetuksi kokonaan kieltämään puolueen toiminnan ja Népszavan ilmestymisen. Ministeri mainitsi edelleen eräistä hiljakkoin esiintyneistä lakkoliikkeistä ja työläislevottomuuksista, jotka olivat osoittautuneet vissien agitaattorien aikaansaamiksi.

Päivänä kokouskiellon julkaisemisen jälkeen oli tarkoitus pitää Budapestissä suuri kommunistivastainen kansalaiskokous. Kun kielto kohtasi tätäkin, pidettiin kokous katoollisen yhteiskuntapuolueen kokouksena, jossa puolueen edustajat parlamentissa selittivät toimintaansa valitsijoilleen; tällaiset kokoukset olivat nim. ainoat sallitut. Tilaisuudesta tuli myrskyinen antikommunistinen mielenosoitus, jossa hyökättiin kiivaasti sosialidemokraattien, mutta myöskin juutalaisten kimpuun. Kokouksen jälkeen toimeenpantiin vielä katumielenosoitus, joka suuntautui juutalaisia ja Sovietia vastaan uhaten Népszavan toimitusta ja Neuvostovenäjän lähetystä.

Jotta täydellisesti voisi ymmärtää antikommunistista liikettä, joka on tähdätty ei ainoastaan Sovietia, vaan myöskin sosialidemokraatteja ja juutalaisia vastaan, on muistettava, että Unkari on 17 vuotta sitten itse saanut kokea, mitä bolševismi merkitsee. V. 1919 nim. sosialistit, joiden kreivi Károlyi antoi muodostaa hallituksen, odottamatta liittyivät suhteellisesti pieneen kommunistiryhmään. Béla Kún, joka oli ulkoasiainkomissaari, otti heti vallan käsiinsä, julistaen proletaarien diktatuurin. Neljänä bolševikkien vallassa-olo-

kuukautena joutui muun kauheuden ohella n. 600 henkeä tapetuksi. Nämä julmuudet olivat omiaan saattamaan juutalaiset, koska miltei kaikki johtajat olivat Israelin lapsia, sekä luonnollisesti myös työläispuolueen ja osaksi liberaalitkin yleisen vihan kohteeksi. "Valkoinen terrori", joka seurasi, oli puolestaan hyvin ankara, ja se kohdistui etupäässä juutalaisiin, mutta myöskin sosialidemokraatteihin. Tältä ajalta on peräisin varsinainen antisemitismi Unkarissa ja alituinen taistelu sosialidemokraatteja ja kommunisteja vastaan.

Koska, kuten jo mainittu, Unkarissa ei ole kommunistista puoluetta, ei ole mahdollista sanoa, miten paljon kommunisteja täällä on. Hallituksen taholta väitetään, että ne piiloittautuvat sosialidemokraattien riveihin. Joka tapauksessa sosialidemokraattisen puolueen johto riensi nyt ministeri Kozma'n lausunnon johdosta selittämään, ettei se ole ulkomaisen vaikutusvallan alainen ja että se, kuten tähän asti, on antibolševistinen, taistellen vain reaktiota vastaan. Hiljakkoin sattuneet lakot y.m. muka eivät olleet poliittisia, vaan palkkaliikkeitä, jotka muuten ovat jo saaneet ratkaisunsa. Tuntien edesvastuunsa, puolue vakuutti, ettei yleistä järjestystä sen taholta uhata, vaan että se pyrkii päämääräänsä perustuslaillista tietä.

Entisen ministerin kansanedustaja Ernszt'in hiljakkoin antama lausunto ehkä parhaiten selittää, missä pohjimmillaan on vika. Hän lausui, että nyt vaaditaan vahva hallitusta

ratkaisemaan eräitä erittäin tärkeitä kysymyksiä Unkarissa, nim. : uskomattoman köyhyyden lieventäminen, mikä hyvästä sadosta huolimatta yhä vallitsee monessa osassa Unkaria, sekä viisas vaalilain uudistus. Tosiasia on nim., että työläisluokka sekä maalla että kaupungeissa elää hyvin huonoissa oloissa ja että palkkaolot ovat surkeat. Joillakin tahoilla syytetään tästäkin juutalaisia kapitalisteja, jotka muka käyttävät hyväkseen kansan hädänalaista tilaa. Mutta varmaan yhtä oikeudenmukaisesti voi antaa tästä syyn magyareille itselleenkin, koska he eivät vielä ole tehneet yhtään vakavaa yritystä köyhälistön olojen parantamiseksi. Näin ollen ei ole suorastaan ihme, että kansa kallistaa korvansa bolševikkiagitattorien puheille. Nykyinen asiointila antaa aiheen pelätä, että kommunistinen yllytys vissinä sopivana hetkenä voisi johtaa vakaviin levottomuuksiin. Tämän kai hallituskin käsittää, sillä ei ole epäilystä siitä, että kommunismin pelosta johtuvat sen ankarat toimenpiteet, lausumis- ja painovapauden rajoitus, kokouksien pidon kieltö, ankara henkilökohtainen kontrolli y.m. sekä laajan ja hyvin harjoitetun poliisi- ja santarmikunnan ylläpito.

Gömbös nähtävästi piti näitä toimenpiteitä kyllin varmoina kommunismin pitämiseksi kurissa ja hän arveli ehkä, että vaalireformi saattaisi johtaa päinvastaisiin tuloksiin. Oppositiolle hän aina asitti, että ensin oli saatava aikaan joukko muita uudistuksia, etupäässä uusi sosiaalilainsäädäntö. Tämä kysymys, jota Gömbös'in hallitus ja

parlamentti kuitenkin on joka tapauksessa tähän asti käsitellyt sangen ylimalkaisesti, tulee olemaan yhtenä uuden hallituksen tärkeimmistä tehtävistä.

J. Hyytiäinen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 22

ASIA:

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 14

v.a. Asiamiehittäjä Nyysimäki

27/10 1936

LÉGATION DE FINLANDE

Budapestissä, lokakuun 24 p:nä 1936.

No 2,501.

ULKO		
19	347	Pal. 5 36.
3/11-36	3	
5	C27	

Herra Ministeri,

tämän ohella lähetän kunnioittaen
Herra Ministerille Budapestin-lähe-
tystön raportin n:o 14, jonka nimikkeenä on:

Poliittinen tilanne Unkarissa GÖMBÖSIn kuolon
jälkeen.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

J. Sjöström.

B U D A P E S T I - S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 14.

Budapesti-ssa 24 p:nä loka- kuuta 1936.

Asia:

Poliittinen tilanne Unkarissa

Gömbösin kuolon jälkeen.

19/10/36 Sal. 36.
2/11-36
5 C27

Pääministeri DARÁNYI on etevä virkamies, joka monta vuotta on hoitanut vaikeita maatalouskysymyksiä. Hän on BETHLENin oppilas niin sanoakseni, ja yleinen mielipide on, että hänen aikanaan tämä suurimmaksi nykyään eläväksi unkarilaiseksi valtiomieheksi tunnustettu valtiomies ja diplomaatti on jo nyt oleva hallituksen takana, tullen kai sen johtajaksi läheisessä tulevaisuudessa. Kuvaavaa erotukselle hänen ja GÖMBÖSin välillä on, että BETHLEN ei koskaan maininnut julkisesti sanaakaan revisiosta, vaikka hän ei sitä silti unohtanut, kun taas GÖMBÖS heti ensimmäisessä puheessaan julisti revision hallituksensa ohjelmakysymykseksi, aikaansaaden suurta hälyä pienen ententen leirissä. GÖMBÖS oli suurten sanain mies. Hän lupasi vaalireformin, uuden maanjaon y.m. mutta hän ei edes aloittanutkaan toteuttaa lupauksiaan.

GÖMBÖSin ympärille kokoontui ryhmä kiipijöitä, enimmäkseen nuoria, joista hän ei voinut tai ei tahtonut vapautua. Yksi näistä oli MARTON, puolueen sihteeri, joka yhdessä pienen ryhmän kanssa GÖMBÖSin kuoltua koetti toimeenpanna

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

ME 2: A 4.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

"palatsivallankumouksen" syrjäyttäen KOZMAN sisäministerin paikalta. Kun se ei onnistunut, ryhtyi tämä ryhmä mitä epämiellyttävimpiin uskollisuuden osoituksiin KOZMALLE.

Kuten ennen olen raportoinut, aiheutui herrojen KOZMAN ja MARTONIN välinen epäsope siitä, että jälkimäinen tahtoi alistaa maaherrat suoraan puolueen sihteerin alaisiksi. KOZMA sai tämän estetyksi vain uhkaamalla erota ja lähtemällä Itävaltaan odottamaan hallituksen päätöstä.

Toinen GÖMBÖSIN "kätyri" oli hänen lehdistöpäällikkönä ANTAL, joka sekaantuen usein ulkoasiainministeriön asioihin, on aikaansaanut paljon ikävyyksiä. Niinpä sanotaan hänen olleen syyppänä siihen epädiplomaattiseen julkilausumaan, jonka Unkarin edustaja Genèvessä antoi Abessinian-kysymyksen ja pakotteiden johdosta, ja joka herätti ulkoministeri KÁNYANKIN kauhua. Silloin väitettiin GÖMBÖSIN antaneen käskyn tällaisen m.m. Englantia loukkaavan lausunnon esiintuomiseen, mutta nyt väitetään juuri ANTALIN järjestäneen koko asian. ANTALIN päivät korkeana virkamiehenä ovat kai luetut, sillä väitetään, että hänelle tulee vaikeaksi tehdä tiliä propaganda-tarkoituksiin vastaanottamistaan varoista. Tämä väite on kuitenkin ensin todistettava ennenkuin siihen on uskottava lopullisesti.

GÖMBÖSIN suosikki oli edelleen sotaministeri SOMKUTHY, jota valtionhoitaja ei halunnut pitää edelleen hallituksessa GÖMBÖSIN kuoltua. Hänen sijalleen tuli HORTHYN ystävä ja

yleisesti eteväksi tunnustettu entinen yleisesikunnan päällikkö kenraali RÖDER. Hänet GÖMBÖS oli pakoittanut eroamaan tunnin kuluessa ja menemään eläkkeelle pari vuotta sitten jostakin syystä. Nyt tahdottiin hänelle antaa korvaus hänen kärsimästään vääryydestä.

Kauppa- ja teollisuusministeriön jako oli GÖMBÖSin toimenpide, joka nyt peruutetaan, koska ero näiden kahden viraston välillä on huomattu epäkäytännölliseksi.

GÖMBÖSin ajatus oli perustaa valtionhoitajan apulaisen virka, joka olisi tarkoitettu hänelle itselleen. Näin hän auttomattisesti olisi tullut HORTHYN seuraajaksi hänen kuoltuaan tai erottuaan. Nyt kysymys tästä raukee itsessään.

GÖMBÖSin saksalaisystävyyys oli tunnettu. DARÁNYI tulee seuraamaan hänen politiikkaansa etenkin mitä sotilaalliseen yhteistoimintaan tulee suuren germanilaisvallan kanssa. Kuitenkin DARÁNYIn hallitus tulee olemaan varovaisempi ja se on heti kun Saksan vaikutusvalta osoittautuu liian voimakkaaksi, etsivä vastapainoa Italian puolelta. KÁNYA on jatka-va pendeli-politiikkaansa näiden kahden suurvallan välillä.

J. Agostoni

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: .....

Budapestin olevan lähetyksen raportti n:o 15.

v.a. Siainhoitaja Nyysönen

20/10 1936

LÉGATION DE FINLANDE

Budapestissä, 30 p:nä lokakuuta 1936.

N:o 2,506.

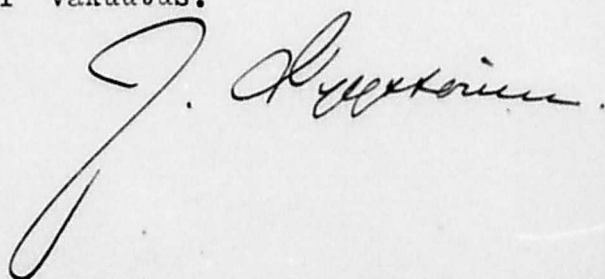
ULKOASIAINMINISTERIÖN		
No 20/348 Sal. 1936.		
2/11-36	52	
5	C27	

Herra Ministeri,

oheenliitän kunnioittaen Teille, Herra
Ministeri, Budapestin-lähetystön raportin
n:o 15, jonka nimikkeenä on :

Kodinsuojan hajoitus ja rajamiliisin muodostaminen
Itävallassa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
syvimmän kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Rudolf Holsti,

Helsinki.

B U D A P E S T I - S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 15.

Budapesti-ssa 30 p:nä loka-kuuta 1936.

Asia: .....

Kodinsuojan hajoitus ja rajamiliisin muodostaminen Itävallassa.

20 / 348 Pal. 56.

7/11-36.

5 C27

Viime toukokuun 20 päivänä tuli Itävallassa voimaan laki, jonka perusteella Vaterländische Front tuli ainoaksi lailliseksi poliittiseksi järjestöksi, johon kaikkien isänmaallisten ryhmien, sotilaallisesti järjestäytyneiden tai ei, oli yhdyttävä. Miliisiryhmien tuli tämän rajoissa muodostaa yhteisjärjestö n. s. Frontmiliz. Itävallan autoritäärinen valtiollinen rakenne ei ajan pitkään voinut sulattaa DOLLFUSSin aikaansaaman yhtenäisen poliittisen järjestelmän ohessa moninaisia sotilaallisia ryhmämuodostumia, koska vaara oli lähellä, että maa uudestaan muuttuisi puoluevaltioksi. STARHEMBERGinkin täytyi ymmärtää, että vapaaehtoisten ryhmien oli yhdyttävä, jos niiden oli tarkoitus olla tosiaan tehtävänsä tasalla ja hän ryhtyi jo tähän lain edellyttämään yhtenäistytymiseen jättäen kuitenkin oman Heimatschutzinsa itsenäiseksi.

Kun SCHUSCHNIGG sitten äkkiä m.m. huomattuaan STARHEMBERGIN liian omavaltaisesti hoitamaan suhteitaan Italiaan, vapautti hänet varakanslerin toimesta ja keskitti koko vallan omiin käsiinsä lailla määräämällä, että liittokansleri vas-

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

UE 2: A 4.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi .....ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

taisuudessa tulisi olemaan samalla Vaterländische Frontin päällikkö, oli hetki tullut lopullisen miliisiryhmien yhtenäistymisen toimeenpanemiseksi. Frontmiliz julistettiin ainoaksi puolustusjoukoksi liittoarmeijan rinnalla. Täten oli muitten miliisiryhmien hajoitus ja niiden sulautuminen rajamiliisiin lopullinen. Itä-Markilaiset ja n.s. vapaudenliiton joukot alkoivatkin likvidoita toimintaansa. Kodinturva vain ei ryhtynyt mihinkään toimenpiteisiin, vaan ruhtinas STARHEMBERG julisti, että se pysyisi entisellään.

STARHEMBERGIN lopullinen syrjäyttäminen tuli aivan odottamatta ainakin sivulta katsojalle. Hallituksen ylimääräisessä istunnossa yöllä kuluvan kuun 9 ja 10 päivän välillä antoi liittokansleri laajan selostuksen poliittisesta tilanteesta. Hän lausui m.m., että kaikki esteet vapaaehtoisten puolustusjoukkojen liittämiseksi uuteen rintamamiliisiin ovat lopullisesti poistettavat. Hän esitti samalla tätä koskevan lakiehdotuksen. Tämän johdosta varakansleri BAAR sekä ministerit DRAXLER ja FERNTER antoivat erohakemuksensa siihen katsoen, että he olivat niin läheisissä suhteissa puolustusjoukkoihin. Ero myönnettiin ja hetimiten jälkeen hallitus hyväksyi lain vapaaehtoisten joukkojen hajoittamisesta. Koska nämät joukot siis nyt eivät enää olleet olemassa, ei ollut estettä sille, että eronneet ministerit peräyttäisivät päätöksensä, ja heidät kutsuttiin uudelleen astumaan hallitukseen. Tämä tapahtuikin ja täten ainutlaatuinen "vallankaappaus" oli tapahtunut. Ministerikomitea asetettiin toimeenpanemaan vapaaehtoisten joukkojen siirron rajamiliisiin. ~~Miksi~~ jo tiedetään, tämä tulee kaikissa jär-

jestelyä, aseistusta, ja kasvatusta koskevissa kysymyksissä olemaan mitä läheisimmässä yhteydessä armeijan kanssa ja hallinto sijoitetaan puolustusministeriöön. Näin oli vapaaehtoisten puolustusjoukkojen aika Itävallassa lopussa. Ne saivat vain osakseen vielä hallituksen kiitoksen isänmaalle tekemistään suurista palveluksista ensin kommunismin uhatessa ja sitten kun ne pelastivat hallituksen v. 1934 nazistikaappausyrityksen yhteydessä.

STARHEMBERG oli nyt lopullisesti likvidoitu ja hän lähti ulkomaille. Sitä ennen hän kuitenkin antoi entisille joukoilleen julistuksen, jossa hän kehoitti niitä rauhallisesti noudattamaan lakia eikä ryhtymään mihinkään mielenosoituksiin.

Hallituksen päätös otettiin vastaan yleisesti täydellä ymmärtämyksellä ja tyyneydellä. Käsitettiin, että tämän täytyi tapahtua ennemmin tai myöhemmin. Itävallan tapaisesti hallitusmaassa dualismi saattoi koska hyvänsä johtaa katastrofiin.

SCHUSCHNIGG on nyt de facto diktaattori huolimatta siitä, että hän juhlallisesti pari päivää myöhemmin pitämässään poliittisessa puheessa julisti, ettei hän ole diktaattori, vaan itävaltalainen. Mutta epäparlamentaarisen hallituksen pääne ja isänmaallisen rintaman ylijohantajana hänelle on kai vaikeaa löytää muutakaan nimitystä. Että hän itsekin tämän tajuaa, käy esille hänen edellämainitusta huomautuksestaan.

STARHEMBERGIN kaatumiseen olivat syyt paitsi edelläesitettyä monenlaiset. Sanotaan hänen ylläpitäneen kodinturvansa ensin omilla ja sitten Italiasta saaduilla varoilla. Vuoden alussa, kun Abessinian sota kävi yhä kalliimmaksi, tyrehtyivät Italian apurahat,

ja siitä alkoi kodinturvan rappeutuminen. Mutta mikäli kerrotaan, STARHEMBERG itse veltostui vuosien kuluessa huolimatta nuoruudestaan. Juuri ennen kodinturvan likvidoimista sattuneessa julkisessa polemiikissa hänen ja FEYN välillä, - mikä muuten osaltaan suuresti helpotti lopullisen iskun antamista koko suojelujoukkojärjestelmälle, - tämä viimemainittu syytti STARHEMBERGia huolimattomuudesta, asiasta piittaamattomuudesta y.m. Yksityisesti kerrotaan myös, että ennen niin energinen ruhtinas oli ruvennut liian paljon nauttimaan elämästä Wienin huvittelupaikoissa. Valitettiin m.m. hänen suurta juomahimoaan. Luonnollista oli, että katastrofin näin ollen täytyi tulla sekä ulkonaisten että sisäisten olosuhteitten pakosta.

J. Nyquist

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan tahetyöni raportti n:o 16.

Ministeri Tals

10/11 1936

B u d a p e s t i ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

22 248 Pal. 3 36.

Budapestissa 10 p:nä marras kuuta 1936.

16/11. 36

Asia: Mussolinin puhe ja Unkari.

5 C27

Lieneekö missään Italian ulkopuolella otettu Mussolinin puhe sellaisella innostuksella vastaan kuin Unkarissa. "Niin kauan kuin Unkarille ei suoda oikeutta, ei Tonavan maiden oloja voida lopullisesti järjestää. On mahdotonta että neljä miljoonaa unkarilaista asuu Unkarin rajojen ulkopuolella". Nuo sanat herättivät unkarilaisissa uutta luottamusta tulevaisuuteen. Ja Unkarin helposti syttyvä kansa ilmaisi tunteensa monenlaisin kiitollisuuden osoituksin. Unkarin pääministeri esitti MUSSOLINille sähkössä koko Unkarin kansan kiitollisuuden. Unkarin Revisioniyhdistys lausui sähkössään vakaumuksenaan, että Mussolinin viisaan ja voimakkaan aloitteen johdosta Unkaria kohdannut oikeusloukkaus poistetaan. Lukuisia sähköitä Unkarin eri puolilta lähetettiin Mussolinille, ylioppilaat toimeenpanivat Italian lähetystön edessä soitokulkueen, jonka juhlallisesti vastaanotti Italian lähettiläs. Ylioppilaiden johtaja lausui että Mussolinin puheen jälkeen Unkarin kansa voi luottaa siihen, että se vihdoinkin voi katkaista Trianonin rauhan kahleet.

Lukiessani näistä ja monista muista kiitollisuuden ilmaisuista Mussolinin puheen johdosta, muistui mieleeni miten passiivisen vastarinnan aikana Suomessakin jokainen vähänkään

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

huomattavamman ulkomaalaisen myötätunnon osoitus maatumme kohtaan otettiin suurella kiitollisuudella vastaan ja miten sen merkitystä useinkin liioiteltiin. Ensiksi ilo ja luottamus ja sitten katkera pettymys, kun toiveet eivät täyttyneetkään. Pelkään että Unkarinkin kansa saa samaa kokea.

Päästäkseni selville oliko se optimistinen mieliala, joka puheen johdosta on vallannut koko Unkarin kansan, myöskin vallalla ulkoasiainministeriössä, kävin siellä asiaa tiedustelemassa. Niinkuin olin arvannutkin, arvosteltiin Mussolinin puheen käytännöllistä merkitystä siellä paljoa kylmemmin. Sanottiin selvästi että Trianonin rauhansopimuksen tarkistus ei vielä ole ajankohtainen ja ettei myöskään vielä ole mitään mahdollisuutta arvostella milloin tuo kysymys voidaan ottaa esille.

Mutta vaikkakin on myönnettävä, että Unkarin kansa liioittelee Mussolinin puheen Unkariin kohdistuvan kohdan merkitystä, ei kuitenkaan sen merkitystä ole katsottava täysin platooniseksi. Onhan kyllä ollut tunnettua että Mussolini on aikaisemminkin ollut Unkarin revisioniajatuksen kannattaja. Lausuihan SUVICH saapuessaan toista vuotta sitten Budapestiin, että hän olisi toivonut silloin jo voineensa saapua Suur-Unkariin. Mutta sittenkin on tunnettava, ettei kukaan euroopalainen valtiomies ole aikaisemmin julkisesti ja niin huomattavalla tavalla ilmoittanut puolustavansa Unkarin oikeutta kuin Mussolini sen nyt teki.

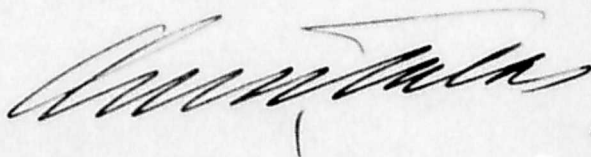
Erityisesti on huomattava että, kun Mussolinin koko puheen sävy oli rauhalle omistettu, on erittäin merkityksellistä, että hän, joskin kätkeytyä, selittää Unkarin vaatimusten tyydyttämisen olevan rauhan säilymisen ehtona.

Jonkun verran laimentavasti vaikutti unkarilaisten innostukseen tietysti se seikka että Mussolini samassa hen- genvedossa, jossa hän vaati oikeutta Unkarille myöskin hu- mautti Italian ja Jugoslavian suhteitten paranemisesta. To- sih hallitusta lähellä oleva Pester Lloyd selittää, että Unkarin ei tarvitse nähdä mitään ristiriitaa puheen Unka- ria ja Jugoslaviaa koskevien osien välillä. Kun kerran pyritään molemmin puolisen ymmärtämyksen tielle, selviää, että Unkarin ja Jugoslavian välisiä erimielisyyksiä ei ole mahdoton ratkaista. Näissä Pester Lloydin sanoissa on kyl- lä kätkeytyä eräänlainen totuus. Pikku-Ententen maista on Unkarille kieltämättä Jugoslavia sympaattisin. Unkarissa tun- nustetaan mielellään, että serbialaiset maailmansodassa tais- telivat sankarillisesti ja siis itse ansaitsivat voittonsa. Rumanialaisista ja tšekkiläisistä on sitä vastoin käsitys aivan toinen. Edelliset pakenivat, niin väittävät unkarilai- set, joka taistelusta ja ryntäsivät Unkariin vasta sitten kun Unkarilla ei enää ollut mitään mahdollisuutta itseään puolustaa. Tšekkiläisiä taasen kutsutaan täällä yleisesti vaan maankavaltajiksi.

Tyydytyksellä on Unkarissa myöskin pantu merkille, että Mussolinin puheen vastaanotto Pikku-Ententen maissa

ilmaisi sitä hajaannusta, joka Pikku-Ententessä vallitsee. Kun Mussolin puhe, varsinkin sen Unkaria koskeva osa, Pragissa herätti suurta suuttumusta ja kun sitä osaa Rumiassa ei saatu lehdissä painattaakaan, niin Jugoslaviassa tuohon kohtaan ei kiinnitetty suurempaa huomiota, vaan pantiin pääpaino siihen puheen osaan, jossa puhuttiin Jugoslavian ja Italian suhteitten paranemisesta.

Unkarin ja Italian välinen ystävyys tulee lähi-aikoina saamaan entistä vieläkin juhlallisemman vahvistuksen, kun Unkarin valtionhoitaja käy Roomassa ja Italian kuningas tahi ainakin perintöruhtinas saapuu vastavierailulle Budapestiin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: 1

Budapestissa olevan lähetystön raportti n:o 17.

Ministeri Tales

19/11 1936

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 19 p:nä marraskuuta 1936.

N:o 2610.

23 378 Pal. 36.

23/11. 36

OSASTO

Herra Ministeri,

5 027

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra
Ministeri, Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 17, jonka nimikkeenä on:

Wienin konferenssi ja Kreivi CIANO'n Buda-
pestin-matka.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Rudolf Holsti,

Helsinki.

B u d a p e s t i ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

Budapesti ssa 19 p:nä marras kuuta 19 36.

23 348 Pal.

36.

23/11-36

Asia: Wienin konferenssi ja kreivi

CIANON Budapestin-matka.

5 C27

Wienin konferenssi on päättynyt ja kreivi CIANO on jo jättänyt Budapestin.

Ne, jotka odottivat mullistavia seurauksia kolmen ulkoasiainministerin kokouksesta ja kreivi CIANO'n Budapestin-matka, ovat pettyneet. Ja pettyneitä on paljon varsinkin Unkarissa. Eikä se olekaan ihmeteltävää. Kun niin suurenmoisesti lavastetaan kolmen ulkoasiainministerin kokousta, niin odottaahan profanum vulgus siitä kouraantuntuvia tuloksiakin. Tekee melkein ahdistavan vaikutuksen, kun lukee unkarilaisten lehtien yrityksiä kaikesta huolimatta painostaa Wienin konferenssin suurta merkitystä.

Varsinkin toivottiin Unkarissa suuren yleisön keskuudessa, että Wienin konferenssin kautta revisioniajatus menisi aimo askeleen eteenpäin. Mussolinin puhetta pidettiin tässä suhteessa vain alkusoittona. Kun konferenssin pöytäkirjassa revisionista ei puhuttu sanaakaan, niin oli pettymys tietysti suuri. Tähän tuli vielä lisäksi, että heti Wienin konferenssin jälkeen ilmestyi Alfred ROSENBERG'in huomiota herättänyt kirjoitus Völkischer Beobachterissa, jossa -- joskin jonkunverran epä määräisin sanoin -- huomautetaan, että Saksa ei aijo ruveta

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

muitten maitten revisionpyrkimysten esitaistelijaksi. Kärki oli jokseenkin selvästi Unkaria vastaan tähdätty. Kun ottaa huomioon miten läheisesti Saksan lähettiläs Wienissä seurasi konferenssin keskusteluja, niin täällä arvellaan, että se käsitys, joka käy ilmi Rosenbergin kirjoituksesta, on Saksan lähettilään välityksellä jo voinut painaa leimansa konferenssin päätökseen. / Tässä yhteydessä mainitsen, että jo ennen Wienin konferenssia huhuilitiin täällä, että Saksa, saadakseen aikaan hyvät välit Jugoslavian kanssa ja taivuttaaksensa Tšekkoslovakian antibolševistiseen rintamaan, olisi valmis olemaan kannattamatta Unkarin revisionivaatimuksia./

Suurempaa tyytyväisyyttä ei liioin voinut Unkarissa herättää konferenssin lausuma, että Unkarilla on sama oikeus kuin muillakin kansoilla varustautumiseen ja että jo oikeustajunta tämän vaatii. Että tämä lausuma ei herättänyt suurempaa riemua johtuu ensinnäkin siitä, että yleisen käsityksen mukaan Unkari on Trianonin rauhanehtojen määräyksestä huolimatta varustautunut niin paljon kuin sen aineelliset varat sallivat ja toiseksi, koska Unkarin oikeus tässä suhteessa, sen jälkeen kuin Saksa ja Itävalta jo ovat itselleen tuon oikeuden ottaneet ja Turkki vapautunut Dardanellien varustamista koskevista rauhanehdoista, ei enää näytä olevan kiellettävissä.

Puheena oleva Wienin konferenssin päätös herätti sellaisenaankin kuitenkin huomiota pikku ententen piirissä. Niinpä Rumanian ulkoasiainministeri sen johdosta antoi sanomalehdistölle ilmoituksen, jonka muut pikku ententen valtiot

olivat etukäteen hyväksyneet ja jossa huomautettiin, että nämä valtiot jo toukokuussa 1933 olivat ilmoittaneet, ettei heillä ole Unkarin varustautumista vastaan mitään muistuttamista edellyttäen kuitenkin että varustautumisesta tehdään erikoinen sopimus ja että Unkari lisäksi antaa naapurivalloilleen erikoisia turvallisuustakeita. Tämän Rumanian ulkoasiainministerin lausunta on jo ennättänyt unkarilaisessa sanomalehdistössä herättää vastalauseita, joiden sisällys lyhyesti on se, että Unkari ei suostu asettumaan neuvottelupöydän ääreen pikku ententen valtojen kanssa, jollei sen tasa-arvoisuutta etukäteen ole tunnustettu, ja että jos turvallisuustakeilla tarkoitetaan sitä, että Unkarin pitäisi pikku ententen valtojen kanssa tehdä sopimuksia kollektiivisesta turvallisuudesta ja molemminpuolisesta avusta valtioalueitten koskemattomuuden säilyttämiseksi, niin tällaista vaatimusta Unkari ei voi täyttää, koska Unkarin juuri täytyy toivoa nykyisen eurooppalaisen status quon muuttuvan Unkarin rajoihin nähden, joskin rauhallisin keinoin.

On kerrottu, että Wienin konferenssissa olisi myöskin sovittu siitä, että jos Unkarin varustautumiskysymyksen johdosta pikku ententen valtiot hyökkäisivät Unkariin, viimeksi mainittu maa saisi sotilaallista apua Italialta ja Itävaltalta. Onko siitä tehty nimenomaan päätös vai ei, siitä ei tällä haavaa ole tietoa. Mutta ilman tällaista nimenomaista päätöstäkin voi pitää varmana, ettei Italia sallisi Unkarin kimppuun hyökättävän ilman että se ryhtyisi Unkaria auttamaan. Toiselta puolen ei millään maalla ole halua päästää sotaisia voimia irralleen sellaisen teoreettisen kysy-

myksen kuin Unkarin varustautumiskysymyksen takia.

Myöskään taloudellisella alalla ei Wienin konferenssin merkitys ole suuri. Vakuutetaan, että tällä alalla on ryhdyttävä yhä läheisempään yhteistoimintaan. Epäilemättä siinä suhteessa vielä voidaan jotain saavuttaa, joskin on julkinen salaisuus, että Unkarin ja Itävallan taloudelliset neuvottelut kuukausi kuukaudelta käyvät yhä vaikeammiksi. Kerrotaan, että Italia tulisi myöntämään Unkarille jonkinlaisen vapaasataman Fiumessa. Tällekin seikalle eivät kuitenkaan käytännön miehet anna suurtakaan merkitystä, koska tavaran tullaksensa Fiumesta Unkariin on kuljettava Jugoslavian kautta.

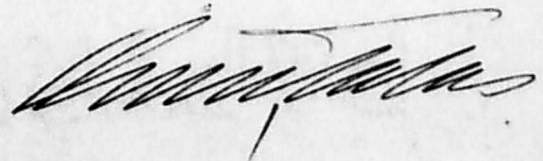
Euroopan politiikan kannalta erittäin merkityksellistä oli tietysti Unkarin ja Itävallan ulkoasiainministerien ilmoitukset, että heidän hallituksensa tulevat tunnustamaan Italian Abessinian valtauksen. Niin kuin etumaksuna tästä lupauksesta käyttivät sekä SCHUSCHNIGG että KÁNYA maljapuheissaan jo muotoa Italian kuningas ja Abessinian keisari. Valtionhoitaja HORTHY'n ollessa Roomassa antanee Unkari juhlallisessa muodossa lopullisen tunnustuksensa.

Poliittisesti merkityksellistä oli tietysti myöskin konferenssissa tehty ilmoitus Saksan ystävällisestä suhtautumisesta Rooman pöytäkirjan valtioihin. Mutta mitään asiallisesti uuttahan ei konferenssi tässä suhteessa tuonut esille.

Kokonaan ilman käytännöllisiä tuloksia voidaan sanoa kreivi CIANO'n matkan Budapestiin jääneen. Tosiasiallisesti se ei lienkään ollut tarkoitettu muuta kuin kohteliaisuuskäynniksi. Keskustelut lienevät, niin on minulle ilmoitettu, etupäässä koskeneet vain valtionhoitaja HORTHY'n Rooman-matkaa.

Mutta Budapestin yleisölle, joka vielä eli MUSSOLIN'in puheen herättämässä huumeessa, antoi kreivi CIANO'n matka erinomaisen tilaisuuden purkaa ei vaan ystävyiden, vaan suorastaan innostuksen tunteita Italiaa kohtaan. Unkarilaisten tunteet saivat sellaiset ilmaisumuodot, että kuulin kysyttävän, miten enää voidaan aikaansaada voimakkaampia suosionosoituksia, jos Italian kuningas tahi kruununprinssi saapuvat Budapestiin.

Sitävastoin väitetään kansan Wienissä suhtautuneen Italian ulkoasiainministeriin eivan välinpitämättömästi. Toteutui se, minkä jo aikaisemmin olen huomannut, että Itävallan läheinen suhde Italiaan perustuu yksistään järkeen, jotavastoin sydämmellä siinä ei ole suurtakaan osaa. Unkarissa taasen määrää tuon läheisen suhteen lähinnä sydän.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 18.

v.a. Asianhoitaja Nyysönen

28/11 1936.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 28 p:nä marraskuuta

N:o2639.

ULKOSAIAINMINISTERIÖ 1936.

24 / 348 Pal. 1936.

7/12-36

-3

Herra M i n i s t e r i ,

5

C27

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra

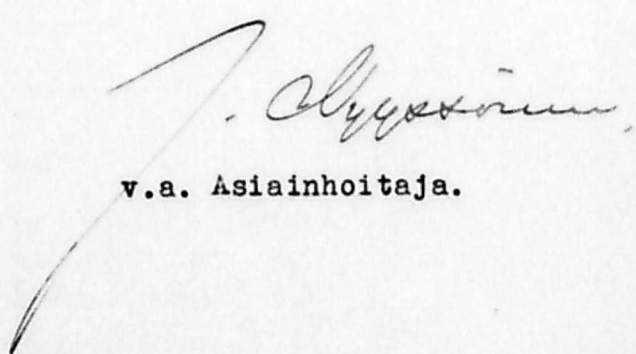
M i n i s t e r i , Budapestin-lähetystön ra-

portin n:o 18, jonka nimikkeenä on:

Tohtori SCHMIDT' in matka Berliiniin.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i ,

täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

v.a. Asainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

R. H o l s t i ,

Helsinki.

B u d a p e s t i ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

Budapesti ssa 28 p:nä marras.....kuuta 1936.

Asia: Tohtori SCHMIDT' in matka
Berliiniin.

KOASIAINNI
27 348 Sal. 26.
7/12.36 53
5 C27

Euroopan politiikka pyörii Berliinin Rooman akselin ympärillä, sanoi MUSSOLINI hiljakkoin. Ainakin Keski-Euroopan, voitaisiin lisätä. Uutena todisteena on CIANO'n matkojen jälkeen Berliiniin, Wieniin ja Budapestiin Itävallan ulkoasiain valtiosihteerin käynti Saksen pääkaupungissa kuluvaan kuun 19 - 21 päivinä. Ja kuitenkin oli tällä matkalla, ainakin niin väitetään, etupäässä taloudellinen merkitys. Eristyksen vuodet olivat vaikuttaneet siksi haitallisesti etenkin Itävallan talouteen, että nyt on kiireellisesti rakennettava heinäkuun sopimuksen pohjalle. Tosin Berliinissä jo pian sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen kävi itävaltalainen lähetystö solmimassa katkenneita tai rempalleen joutuneita taloudellisia siteitä uudelleen. Mutta vielä oli joukko kysymyksiä ratkaistavana. Lähempiä yksityiskohtia ei vielä tunneta, mutta kaupan volymia päätettiin laajentaa tuntuvasti ja tässä yhteydessä Saksa lupasi teollisuustuotteidensa vastikkeeksi ostaa Itävallan maataloustuotteita. Myöskin Saksa myönsi deviisejä Itävaltaan matkustaville saksalaisille ensi talvikauden aikana 4 milj. ja tulevan kesän aikana 2 milj. saksanmarkkaa. Kun tietää, miten paljon Itävallan kylpylät, talviurheiluhotellit y.m. ovat kärsineet iso-

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

~~Tavallinen~~ ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

loinnista pohjoiseen päin, ymmärtää, että tämä toimenpide oli tärkeä. Samalla sovittiin, että sekakomissio tulevan kuun 7 päivänä kokoontuu Wienissä jatkamaan taloudellisia neuvotteluja Berliinissä vahvistettujen suuntaviivain mukaisesti.

Epäilemättä matkalla oli kuitenkin poliittisetkin tarkoituksensa. Jo se tosiasia, että pitkästä aikaa itävaltalainen valtiomies saapui Saksaan ja että/^{kansa} siellä sai tilaisuuden purkaa sydämellisiä tunteitaan hänen edustamaansa maata kohtaan, on merkityksellistä. Sekä lehdet että viralliset puheet alleviivasivat myöskin, että tri SCHMIDT ei ollut saapunut vieraitten keskuuteen, vaan, kuten SCHMIDT maljapuheeseen lausi, Saksassa olevat itävaltalaiset ovat kotoaan omassa kulttuuripiirissään saman kansan toisen heimon keskuudessa ja täällä tuntevat kotoista lämpöä ympärillään.

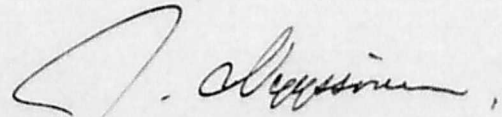
Tšekkiläiset lehdet ovat tahtoneet tietää sotilaallisista sopimuksista SCHMIDT'in matkan yhteydessä. Saksalaiselta taholta olisi tehty m.m. sellaisia ehdotuksia, että Itävalta asettaisi kolme jalkaväkidivisionaa yhteisiin tarpeisiin, kun taas Saksa pitäisi huolta vastaavista koneistutetuista joukoista. SCHMIDT olisi vastannut, ettei hänellä ollut valtuuksia tällaisen sopimuksen tekoon. On vaikeaa tarkistaa tällaisten kertomusten todenperäisyyttä. Luonnollista on kuitenkin, että sotilaallista puolta on muodossa tai toisessa kosketeltu tänä epävarmuuden aikakautena.

Mitä taas täällä liikkuviin huhuihin uudesta alotteesta Itävallan ja Saksan tulliliitosta tulee, on uskomatonta, että tämä arka asia olisi otettu esille juuri tällä hetkellä.

Kaikesta päättäen Tri SCHMIDT oli oikeassa, kun hän palatessaan lausui, että Berliinin keskustelut eivät merkitse loppua, vaan alkua. Sillä varmaan vilkas yhteistoiminta alkaa, ja on jo alkanut, näiden naapurien välillä kaikilla aloilla, johtakoon se ulkonaisesti tulliunioonin, tai muuhun liittoon. Sitä todistaa sekin, että min. NEURATH on ottanut vastaan kutsun saapua vastakäynnille Wieniin ensi kevätpuolella.

Mainittakoon vielä, että Berliinin neuvottelujen tulokset merkittiin muistipöytäkirjaan /Gedächtnisprotokoll /, jonka sisällöstä ei toistaiseksi ilmoiteta muuta kuin, että se on pohjana oleva / kulttuuri- ja taloudellisille neuvotteluille vastaisuudessa.

v.a. Asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 19.

n:o. Asainhoitaja Nygröner

8/12 1936

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 8 p:nä joulukuuta 1936.

N:o 2920.

25/348 Val. S. 26.

14/12-36. - 3

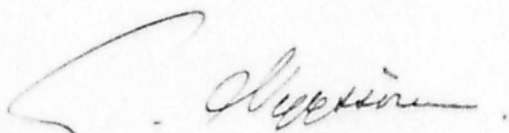
Herra Ministeri,

5 C27

Lähetän kunnioittaen Teille, Herra
Ministeri, Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 19, jonka nimikkeenä on:

Horthyn Rooman-matka.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

v.a. Asiamies.

Herra Ulkoasiainministeri

Rudolf Holsti,

Helsinki.

B u d a p e s t i ..... SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 19.

Budapesti ssa 9 p:nä Joulukuuta 1936.

25/248 Sal. S 36.

14/12 .36

Asia: Horthyn Rooman-matka.

5 027

Olen koettanut saada selville oliko valtionhoitajan matkalla Roomaan muita tarkoituksia kuin mitä julkisesti tunnustettiin. Ulkoasiainministeriö väittää kuitenkin, ja tällä kertaa nähtävästi rehellisesti, että matka yksinomaan merkitsi viime aikoina unkarilaisten ja italialaisten valtiomiesten välillä Rooman pöytäkirjan puitteissa tapahtuneitten tapaamisten huippukohtaa. Ulospäin se on myös todistuksena läheisestä yhteistyöstä ja ystävydestä molempien maiden välillä. Että ulkoasiainministeri KANYA oli mukana, johtui siitä, että hän tahtoi vastata kreivi CIANO'n käyntiin. Pääministeri DARANYI taas halusi tutustua suureen italialaiseen kolleegaansa.

Kaikki ulkomaisessa lehdistössä olleet kombinaatiot ovat paikkaansa pitämättömiä arvailuja. Ei ole ollut tarkoituksena solmia lähempää liittoa. Tosin myönnetään suhteen olevan niin läheisen, että liitonimeä miltei voitaisi siitä käyttää, sillä molempien valtioiden intressit sitovat ne omalla voimallaan yhteen. Unkarin politiikka lepää Rooman pöytäkirjan pohjalta; tässä hengessä tehtiin heinäkuun 11 päivän sopimus, jolla

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ..... ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

oli yleiseurooppalainen merkitys. Tämän politiikan vahvisti myös kolmen-konferenssi Wienissä ja nyt valtionhoitajan käynti Roomassa.

Puhuttiin, että HORTHY'n palattua Unkari tulisi julistautumaan vapautetuksi Trianonin rauhan aseistariisumismääräyksestä, mihin se jo Wienissä sai liittolaistensa suostumuksen. Tämä ei ole kuitenkaan tapahtunut, eikä se tule tapahtumaankaan piakkoin. Ja vähemmän harkittuahan se olisikin ja aivan turhaa, sanoi Unkarin sotilasasiainmies Varsovassa, jonka kanssa tästä puhuin. Unkarihan on näinkin paljon paremmin varustettu kuin luullaan. Sillä on monta asetta, joiden vertaisia ei sen naapureilla ole. Tällöinen julistus synnyttäisi turhaa hälyä ja protesteja pikku ententen puolelta jo prestige-syistä.

Mitä itse matkaan tulee on siinä kuitenkin monta vaihetta, jotka ovat symptomaattomia nykyisessä poliittisessä tilanteessa. Ensiksikin se, että HORTHY viimeisessä hetkessä muutti matkareittinsä matkustaen Jugoslavian eikä Itävallan kautta. Ja eteläisessä naapurimaassa hänet otti m.m. Zagrebin ban vastaan ystävällisin puhein, johon HORTHY vastasi kroaatinkielellä. Samaan aikaan oli Jugoslaviassa parannettu unkarilaisen vähemmistön asemaa myöntämällä sille luvan avata jälleen suljetut kulttuuriyhdistykset. Tämä oli muuten, niin käitetään, seuraus MUSSOLIN'in Milanon-puheesta. Saman puheen jälkeen taas Rumania alkoi sortaa yhä pahemmin unkarilaisia alueellaan, kieltäen m.m. passien annon näille muuta kuin keskusvirastojen erikoisluvalla.

Huomattavaa oli myös, että VIKTOR EMANUEL otti vastaan HORTHY'n aivan tasaarvoisena suudellen häntä. Juhlapuheet olivat myös erikoisen sydämelliset. Yleisön suosionosoitukset Unkarin valtionpäälle olivat myös erittäin välittömät. Ja MUS-SOLINI oli hienotunteisesti pysynyt taka-alalla, koska muuten oli vaara tarjona, että kansa ducensa takia unhottaisi kaikki muut.

Napolin loistoparaadi oli tosiaan mahtava, aivan liian suuremmoinen, kun pikku Unkarin valtionhoitaja oli kysymyksessä, huolimatta siitä, että hän on amiraali. Mutta se olikin tarkoitettu Englannille ja Ranskalle mementoksi siitä, mihin Italia kykenee. Yksi kärki oli samalla suunnattu Espanjaan päin ja Sovietille tiedoksi. Italiahan on julistanut, samoin kuin Saksa, ettei se tule sallimaan bolševikivallan muodostamista Välimeren rannoille.

HORTHY palasi Wienin kautta viipyen siellä pari päivän samaten vilkkaan juhlinnan esineenä. Tämä käynti jäi kuitenkin aivan varjoon Rooman käynnin vieressä. Se oli vain unkarilais-itävaltalaisen ystävyysnäkyväinen ilmaisu.

A. Myyssonin